

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra české literatury

NAKLADATELSTVÍ MEANDER

Meander publishing house

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Věra Brožová, Ph.D.

Autorka DP: Bc. Jaroslava Havlíková

Měcholupy 1, 335 51

NMgr. – ČJ,D

prezenční studium

Rok dokončení DP: 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem „Nakladatelství Meander“ vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

Prohlašuji, že odevzdaná elektronická verze je identická s její tištěnou podobou.

V Měcholupech

.....

17. června 2015

podpis

Poděkování

Srdečně děkuji PhDr. Věře Brožové, Ph.D., za odborné vedení a cenné rady, které mi poskytla při tvorbě diplomové práce. Další poděkování míří k vyučujícím katedry českého jazyka a literatury, díky kterým jsem získala odborné poznatky pro zpracování této práce. V neposlední řadě děkuji své rodině za celkovou podporu.

Klíčová slova

Nakladatelství Meander, Petr Nikl, literatura pro děti a mládež, podpora, čtenářství v České republice, průzkum čtenářství

Keywords

Meander publishing house, Petr Nikl, literature for children and teens, support, ways of reading in the Czech Republic, readership surveys

Abstrakt

Diplomová práce „*Nakladatelství Meander*“ se zabývá charakteristikou tohoto nakladatelství v kontextu současného stavu knižního trhu a dětského čtenářství. V České republice dochází k paradoxní situaci. Literární produkce knih pro děti a mládež za poslední léta zaznamenala prudký rozmach, přesto poslední výzkumy čtenářství ukazují na výrazné snížení čtenářských návyků. Působí zde několik institucí a organizací, které se zavázaly k propagaci kvalitní literatury pro děti a mládež a ke zvýšení motivace k četbě. Nakladatelství Meander je jednou z nich, každoročním pořádáním festivalu „*Děti, čtete?*“ se významně podílí na podpoře dětského čtenářství. Produkce nakladatelství spočívá ve vydávání uměleckých knih, které přispívají ke zvyšování úrovně literatury pro děti a mládež. Výraznou osobností spojenou s nakladatelstvím Meander je spisovatel, výtvarník, hudebník a divadelník Petr Nikl. Pro svou všestrannou činnost je považován za významnou osobnost české kultury, pro svou literární činnost v oblasti nonsensové prózy a poezie se pak těší velké oblibě čtenářstva.

Abstract

My diploma thesis called “The Meander publishing house” characterizes this publishing house in the context of the current state of the book market and children's reading. There is a paradoxical situation in the Czech Republic. Although literary production of books for children and young people increases a lot in recent years, recent readership surveys show a significant decline in reading habits. There are several institutions in the Czech Republic trying to enforce the motivation to read and to support high-quality children's publishing. The Meander publishing house is annually involved in encouraging children to read through the festival called “*Děti, čtete?*” (Children, do you read?). The Meander publishing house offers the quality outstanding books which resulted in increasing of the literacy level of the Czech Republic. The publishing house is connected with the name Petr Nikl, an author, artist, theater artist and musician. He is a well-rounded Czech artist and thus he is considered to be one of the most significant personalities of Czech culture. Nikl is also very popular with readership for his literary activities in the field of nonsense prose and poetry.

Obsah

1 Úvod.....	8
2 Význam knihy pro dětského čtenáře a podpora čtenářství v ČR	9
2.1 Výzkum dětského a pubescentního čtenářství	10
2.2 Podpora čtenářství v ČR.....	14
2.2.1 Celostátní projekty	14
2.2.2 Projekty knihoven	16
2.2.3 Webové stránky na podporu dětského čtenářství	17
2.2.4 Veletrhy.....	18
2.3 Činnost nakladatelství Meander v podpoře čtenářství	19
3 Nakladatelství Meander v kontextu dnešní doby	22
3.1 Charakteristika současného knižního trhu.....	22
3.1.1 Český knižní trh	22
3.1.2 Charakteristika produkce pro děti na knižním trhu	23
3.2 Charakteristika nakladatelství Meander a jeho historie	27
4.1.1 Historie nakladatelství.....	28
4.2.3 Chod nakladatelství.....	28
4.2.4 Nakladatelka Ivana Pecháčková.....	30
3.3 Zaměření nakladatelství	31
3.3.1 Edice.....	33
3.3.2 Autoři	34
3.4 Přehled produkce nakladatelství Meander v letech 1997 – 2015	42
3.5 Ocenění	48
4 Petr Nikl jako osobnost a autor nakladatelství Meander	51
4.1 Osobnost Petra Nikla.....	51
4.1.1 Petr Nikl jako výtvarník a tvůrce výstav	52
4.1.2 Petr Nikl divadelníkem a performerem	54
4.1.3 Petr Nikl hudebníkem	54
4.1.4 Petr Nikl spisovatelem	54
4.2 Nonsens v díle Petra Nikla.....	55
4.3 Literární tvorba Petra Nikla	56
4.3.1 Pohádka o Rybitince	57

4.3.2	O Rybabě a mořské duši	58
4.3.3	Lingvistické pohádky	59
4.3.4	Záhádky.....	60
4.3.5	Jěľěňovítí	61
4.3.6	Niklův Blázniček.....	63
4.3.7	Přeshádky	64
4.3.8	Žlutí lvi.....	65
4.3.9	Divňáci z Ňjújorku.....	66
4.3.10	Foukací povídky	67
5	Závěr	69
	Resumé.....	70
	Summary	70
	Seznam použitých zdrojů.....	71

1 Úvod

Nakladatelství Meander je proslulé vydáváním kvalitní produkce pro děti a mládež. V posledních letech se dočkalo velkého ohlasu, jak ze strany širší společnosti, tak ze strany odborníků. Z důvodu osobního zájmu k němu obracíme pozornost i my.

Diplomová práce s názvem „*Nakladatelství Meander*“ je snahou o zachycení místa, které toto nakladatelství zaujímá v českém kulturním prostoru. Nakladatelství jako instituce je ovlivňováno celou řadou faktorů, především faktorem ekonomickým a společenským. Cílem diplomové práce tedy bude charakterizovat toto nakladatelství v kontextu současného stavu knižního trhu a dětského čtenářství.

Literární produkce knih pro děti a mládež za poslední léta zaznamenala prudký rozmach, přesto poslední výzkumy čtenářství přinesly důkaz o výrazném snížení čtenářských návyků a snížení motivace k četbě. Ke zlepšení situace přispívá v ČR několik institucí a organizací koncipujících projekty na podporu čtenářství a propagaci kvalitní literatury pro děti a mládež. Nakladatelství Meander je jednou z institucí soukromé sféry, která se významně podílí na podpoře dětského čtenářství. Děje se tak každoročním pořádáním festivalu „*Děti, čtete?*“.

V další části práce bude nakladatelství charakterizováno z hlediska jeho zaměření knižní produkce, které spočívá ve vydávání uměleckých knih pro děti a mládež. Výraznou osobností, která je součástí stálého autorského okruhu nakladatelství Meander, je spisovatel, výtvarník, hudebník a divadelník Petr Nikl. Pro svou všestrannost je považován za významnou osobnost české kultury. Literární činnost Petra Nikla se pohybuje v oblasti nonsensové prózy a poezie podněcující fantazii jak dětí, tak dospělých. Právě tomuto autorovi bude věnována poslední kapitola.

Pro nedostatek odborné literatury budeme při tvorbě diplomové práce vycházet především z relevantních novinových článků, tištěných i internetových, a webových stránek nakladatelství Meander.

2 Význam knihy pro dětského čtenáře a podpora čtenářství v ČR

„Kniha je základem poznání, učitelem věků, vládcem království ducha.“¹

Seneca

Již Jan Amos Komenský, žijící a tvořící v 17. století, si uvědomoval, že kniha je hlavním prostředkem výchovy a vzdělávání mládeže. Od 17. století se tato funkce knihy nezměnila, nadále zůstává hlavním informačním médiem ve školách, ale i při mimoškolních aktivitách. Pro rozvoj kognitivních procesů dítěte, jeho zájmů a koníčků je četba knihy tím nejefektivnějším způsobem. Mnozí by s tímto názorem mohli polemizovat. Jistě, v dnešní době existuje nepřehledné množství možností (programy do počítačů, tabletu apod.), kterými se dá rozvíjet všestranné nadání. Nicméně prvním médiem, se kterým by se jedinec v první fázi socializace měl setkat, je kniha.

Právě prostřednictvím četby se od dětství vytváří čtenářské návyky. Dovednost číst a porozumět čtenému obsahu je u jedince zpravidla pěstována od prvních chvil života. *„Proces probíhá od orientačního reflexu přes zvědavost či nápodobu až ke zvědavosti, touze po věděni a potřebě abstraktního vědeckého poznávání.“²* Základ pro pěstování této dovednosti pokládají rodiče, anebo nejbližší okolí dítěte. Ti připravují dítěti „půdu“ pro rozkvět vztahu ke knize. Není náhoda, že rodič mající ke knize pozitivní vztah přenáší tento postoj i na své dítě. Dalším významným momentem pro rozvoj čtenářství je vstup dítěte do školy, ve které je další rozvoj dovednosti čtení a porozumění do jisté míry závislý na iniciativě učitele.

O vlivu četby na rozvoj dětské osobnosti se vedou mnohé debaty. Odborníci z řad psychologie, sociologie, pedagogiky a dalších oborů diskutují o nutnosti zvýšení zájmu o četbu knih. S ohledem na údaje, které přinesly výsledky aktuálních výzkumů dětského čtenářství, jež budou obsahem další kapitoly, se tyto diskuse vedou mnohem častěji

¹ Citáty Lucia Annaea Senecy. Dostupné z: <http://azcitaty.cz/lucius-annaeus-seneca/28366/>

² HALADA, Jan. *Člověk a kniha: Úvod do nakladatelské specializace*. Praha: UK, 1993, s. 22.

a intenzivněji. Vznikají také mnohá sdružení věnující se programům na zlepšení čtenářských návyků, jsou pořádány rozličné festivaly a jiné kulturní akce.

2.1 Výzkum dětského a pubescentního čtenářství

Vztah ke knize, jak již bylo řečeno, výrazně ovlivňuje čtenářské návyky jedince. Je důležité nejen to, zda děti čtou, ale také jaké tituly čtou. Dobré čtenářské návyky a četba kvalitní a podnětné literatury mají pozitivní vliv na další vzdělávání, výchovu dítěte, ale i na jeho zdravý životní styl. Nabízí se ale otázka, zda v dnešním medializovaném světě děti ještě čtou knihy? Získávají pomocí knih ony potřebné dovednosti a kompetence, které ovlivňují jejich osobnostní a kulturní rozvoj?

V posledních letech byly uskutečněny průzkumy dětského a pubescentního čtenářství, které si kladly za cíl odpovědět na tyto otázky. Tato kapitola stručně nastiňuje výsledky těchto průzkumů, s pomocí kterých se pokusí demonstrovat současný stav dětského čtenářství. Pro srovnání uvádíme výzkumy dětského čtenářství z let 2003 a 2013.

Jak čtou české děti?

Studie „*Jak čtou české děti*“ byla realizována na základě sociologického výzkumu z prosince 2002, který byl uskutečněn na reprezentativním vzorku 1092 dětí ve věku 10-14 let. Cílem této studie bylo prozkoumat čtenářské návyky, ale i problematiku vzniku a podpory čtenářství v rodinném a školním prostředí.

Výzkum probíhal v rodinném prostředí metodou „face to face“ podle standardizovaného dotazníku. Společně s dětmi byli dotazováni i jejich rodiče. Při výběru byly zohledněny i charakteristiky jako pohlaví, věk dítěte, typ navštěvované školy, vzdělání rodičů a místo bydliště. Ve vzorku bylo obsaženo 51% odpovědí chlapců a 49% odpovědí od dívek. Každý rok stanoveného věkového rozmezí pro výzkum byl zastoupen 20%.

Výsledky studie ukázaly, že pouze 7% čte knihy několik hodin denně, alespoň chvíli denně čte 21% dětí. Dalších 24% dotazovaných vezme do ruky knihu jedenkrát až dvakrát týdně. Celkově vzato asi 52% dětí čte pravidelně a 29% nečte. Zbývající procentuální podíl se označuje za příležitostné čtenáře.

Ve volném čase přečte minimálně jednu knihu za měsíc 43% dotazovaných, ani jednu knihu měsíčně nepřečte 26% dětí. Jako nejoblíbenější médium se ukázaly časopisy, ke kterým se ve volném čase obrací až 80% vzorku. Pokud jde o knihy, preferenci získala dobrodružná literatura a fantasy. Nejčastěji jmenovanou knihou byl Harry Potter od J. K. Rowlingové.

Z výzkumu je patrné, že čtení je častější u dívek. Také děti navštěvující víceletá gymnázia čtou pravidelněji, než děti navštěvující základní školu.

Asi 50% dotazovaných není zvyklé vyhledávat informace v knihovně, většina dětí používá jako informační zdroj domácí knihovnu.

Co se týče rodinného zázemí pro čtenářské návyky, měla se situace v roce 2002 takto. Asi 24% dětí ve věku 10 let četlo s rodiči 1-2 krát týdně, ve věku 11 let pouze v 11% zastoupení a ve 14 letech pouze ve 4% případech. **70% jedinců, kteří dnes pravidelně čtou, uvádí, že jim rodiče pravidelně četli, když byli menší.** Z výzkumu tedy jasně vyplývá, že onen pozitivní vztah ke knize je vytvářen již v mladším věku prostřednictvím rodičů. *„Dvou až trojnásobně vyšší význam rodiny (oproti škole) pro čtenářství a jeho prostřednictvím i vzdělanost dětí je realizován skrze vlastní autonomní čtenářskou zralost rodičů posilovanou jejich schopností cílevědomě s dětmi číst a komunikovat o jejich četbě.“³*

České děti jako čtenáři v roce 2013

V roce 2013 se uskutečnil reprezentativní průzkum dětského čtenářství, tentokrát pod taktovkou Knihovnického institutu Národní knihovny ČR. Finanční záštitu převzalo Ministerstvo kultury ČR. Realizaci sběru dat provedla agentura Mediaresearch. Do výzkumu se zapojili odborníci z akademických pracovišť, jmenovitě z Univerzity Karlovy v Praze, Slezské univerzity a Akademie věd ČR. Inspirací pro tento první reprezentativní výzkum dětského čtenářství v ČR se stal průzkum s názvem *„Jak čtou české děti?“* z roku 2003, průzkum pořádaný na Slovensku *„Čítanie mládeže ve Slovenskej republike“* z roku 2011 a reprezentativní výzkum čtenářství dospělých

³ GABAL, Ivan, VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, Lenka. *Jak čtou české děti? Analýza výsledků sociologického výzkumu*. Dostupné z:

http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_cten_jak_ctou_ceske_deti.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_cten_jak_ctou_ceske_deti.pdf, cit. 8.7.2015.

prof. PhDr. Jiřího Trávníčka, M.A.

Cílem průzkumu bylo získat odpovědi na otázky: Čtou děti knihy více nebo méně? Je pro ně čtení zábava, nebo nuda? Co děti čtou? Jaké je čtenářské zázemí v rodině? Jaký vliv má škola na čtení? Jak tráví děti volný čas? Do jaké míry navštěvují veřejné, či školní knihovny?

Vzorek dětské populace obsahoval tři skupiny ve věku 9-14 let (9-10 let, 11-12, 13-14 let). Celkově bylo dotázáno 1519 respondentů, z nichž 49% tvořila dívčí složka. Výzkumná práce proběhla metodou „face to face“ při individuálních rozhovorech v domácím prostředí podle předem stanoveného dotazníku.

Průzkum potvrdil několik informací zjištěných při starším výzkumu z roku 2003 „Jak čtou české děti?“. A sice, že trvá genderový rozdíl ve čtení knih. Dívky stále čtou častěji a déle, než chlapci. S rostoucím věkem, kdy se snižuje vliv rodičů, klesá i míra čtenářství u chlapců. Také dívky považují čtení za zábavné (59%), oproti chlapcům, kterým přináší zábavu pouze ve 35% případů.

Ve srovnání s rokem 2003 byl prokázán znatelný pokles frekvence každodenní četby. U dívek z 33% na 15% a u chlapců z 22% na 10%. Naopak mírně narostlo procento dětí, které nečtou nikdy. Průzkum zaznamenal i mírné zvýšení počtu pravidelných čtenářů. Minimálně jednu knihu měsíčně přečte 48% dotazovaných (srov. 43%, r. 2003). Navýšil se ale i počet dětí, které nepřečtou ani jednu knihu měsíčně na 29% (srov. 26 %, r. 2003).

Jako nejčastější četba byla uváděna povinná školní literatura v 51%, následovaly knihy doporučené od kamarádů (50%), nebo rodičů (43%). K nejoblíbenějším žánrům patřily dobrodružné knihy a komiksy u chlapců, u dívek vítězily příběhy o dětech, o přírodě a pohádky. Vítězství obhájil Harry Potter od J. K. Rowlingové.

Dále se potvrdil vliv rodičů na vztah dětí ke knize. Asi 66% dotazovaných uvádí, že jim dříve rodiče pravidelně četli. Děti, jejichž rodiče dosáhli vyššího stupně vzdělání (VŠ, VOŠ), hodnotí čtení jako zábavnější a důležitější pro vzdělání.

Celkový výsledek průzkumu tedy přinesl závěr, že oproti roku 2003 děti čtou méně (počet knih, doba četby). Z výzkumu je patrný vliv ICT technologií – televize, internetu, facebooku, her a e-knih⁴.

⁴ RICHTER, Vít. *České děti a čtení v ČR*. Praha, NK ČR, 2014. Dostupné z: http://ipk.nkp.cz/docs/cteni-2013/NKCR_Deti_Tisk_2014.pdf

Čtenáři a čtení v České republice (2013)

V roce 2013 se uskutečnil další reprezentativní průzkum. V případě „*Čtenářů a čtení v ČR*“ se týkal respondentů od 15 let. Šlo již o třetí průzkum této věkové kategorie (předchozí v roce 2007, 2010). Projekt vypracovala Národní knihovna ČR ve spolupráci s Akademií věd ČR pod záštitou Ministerstva kultury ČR. Sběrem dat byla pověřena agentura ppm factum, s.r.o.

Cílem šetření bylo zmapovat, kolik knih jako národ čteme, jaké knihy čteme, kolik knih kupujeme, nebo naopak půjčujeme v knihovnách, kolik času věnujeme knize a kolik jiným médiím, ale i co mělo vliv na náš vztah ke čtenářství. Průzkum se soustředil především na knižní trh.

Bylo dotázáno celkem 1584 respondentů. Sběr dat proběhl metodou „face to face“ pomocí standardizovaných rozhovorů. Ke sledovaným charakteristikám patřil věk, pohlaví, ekonomická aktivita, vzdělání a kraj působení.

Z výzkumu vyplynulo, že 84% obyvatel přečte alespoň 1 knihu za měsíc, alespoň 48% dotazovaných nakoupí za rok 1 knihu a 32% navštíví alespoň jednu veřejnou knihovnu. Ročním čtecím průměrem je 13,2 knih na jednoho obyvatele. Kupní síla se pohybuje okolo 2,3 knih na obyvatele za rok (finanční výdej asi 691 Kč).

Jako nejznámější knihkupectví se prokázaly Levné knihy. Respondenti převážně nakupují knihy za účelem pobavení, potěšení a relaxace. Většina lidí, která knihy nekupuje, uvádí jejich přílišnou finanční náročnost. Nejoblíbenějším autorem se stal Michal Viewegh, nejoblíbenější knihou pak *Babička* od Boženy Němcové.

Ve skupině čtenářů ve věku 15-24 let se nacházelo 15% nečtenářů, 37% dotazovaných přečte 1-6 knih ročně, 24% čte pravidelně asi 7-12 knih a velmi často (více než 13 knih ročně) čte 23% respondentů této věkové kategorie.

Průzkum došel k závěru, že v porovnání s dalšími evropskými zeměmi má v České republice čtenářství poměrně silnou tradici. Pokračuje aspekt genderové nevyrovnanosti, co se čtenářství týče – ženy čtou o 11% více než muži.⁵

⁵ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a čtení v ČR*. Praha: NK ČR, 2013. Dostupné z: http://ipk.nkp.cz/docs/cteni-2013/Cteni_Vyzkum_2013.pdf

2.2 Podpora čtenářství v ČR

Postoj, který si čtenář v dětství k literatuře vytvoří, předurčuje vnímání role knih v životě dospělého a ve výsledku ovlivňuje také možnost jeho budoucího uplatnění ve společnosti.⁶

Propagaci knih a iniciativě, která směřuje čtenáře k vytvoření pozitivního vztahu ke knize, se v ČR věnuje mnoho různých projektů realizujících se na regionální i celostátní úrovni. Figuruje zde celá řada organizací, institucí a spolků. Společnou snahou těchto subjektů je podporovat čtenářství všemi dostupnými prostředky tak, aby se zvýšila motivace dětí k četbě.

K institucím této sféry působnosti patří Česká sekce IBBY, Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského (NPMK), Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP), Svaz českých knihkupců a nakladatelů (SČKN), Sdružení pro veletrhy dětské knihy v Liberci, Obec překladatelů, Obec spisovatelů, Klub dětských knihoven a dále veřejné knihovny po celé České republice.

Celkově lze říci, že se do projektů na rozvoj čtenářství nejvíce zapojují knihovny. Výjimkou, při které se zapojily i média, byla televizní anketa České televize nesoucí název „*Knih mého srdce*“ uskutečněná v roce 2009. Inspirována byla pořadem BBC „*The Big Read*“.⁷

Na následujících řádcích se pokusíme popsat nejznámější projekty, které jsou v současné době pořádány na podporu čtenářství v České republice.

2.2.1 Celostátní projekty

Tyto projekty si kladou za cíl oslovit propagací dětského čtenářství širokou veřejnost. Do jejich realizace se zapojuje celá řada institucí.

⁶ ZEMANOVÁ, Klára. *Metody rozvoje dětského čtenářství v ČR*. Dostupné z:

<http://www.inflow.cz/spoluprace-na-poli-podpory-detskeho-ctenarstvi-v-cr>, cit. 10.7.2015

⁷ *Knih mého srdce*. Česká televize, 2009. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10214215895-kniha-meho-srdce/o-poradu/>

Projekt Rosteme s knihou

Projekt vznikl v roce 2005, kdy občanské sdružení Svaz českých knihkupučů a nakladatelů a jeho společnost Svět knihy s.r.o. zahájily kampaň na podporu čtenářské gramotnosti a knih.⁸ Prostřednictvím pořádaných aktivit, jako jsou literární soutěže, besedy s autory, workshopy a výstavy, oslovují dětskou populaci a snaží se o rozvoj jejích komunikačních kompetencí a literárního vzdělání. Webové stránky projektu jsou rozděleny na web pro dospělé „*Rost'a*“, na kterém veřejnost může najít inspiraci k četbě, nebo pozvánky na pořádané akce, a na web pro dětského adresáta „*Rostík*“. „*Rostík je malý kluk, bydlí v internetové síti a hledá kamarády a kamarádky, co stejně jako on rádi čtou knížky. Rád ti ukáže, která knížka stojí za přečtení a chce také vědět, jak se ti líbila.*“⁹ Doporučené knihy jsou rozděleny dle věkových kategorií, děti do 10 let a starší děti. Kromě informací o knihách mohou děti na webu hrát hry a účastnit se soutěží.

Obecně prospěšná společnost Celé Česko čte dětem

Společnost byla založena roku 2006 Mgr. Evou Katrušákovou. Její činnost je postavena na myšlence pozitivního vlivu předčítání na emoční vývoj dítěte. Poslání společnosti se zaměřuje na budování rodinných vazeb prostřednictvím společného čtení.¹⁰ Kampaň podpořilo asi 90 známých osobností z řad literátů, umělců, duchovních a odborníků, k nimž patřil Václav Havel, Michal Horáček, Zdeněk Svěrák, PhDr. Václav Mertin, Mons. František Václav Lobkowicz a další. Společnost nabízí nepřeberné množství aktivit pro děti a mládež, převážně akce spojené s předčítáním knih (Týden čtení dětem v ČR, Čtení dětem v nemocnici), ale pořádá i konference a semináře pro dospělé. Na webových stránkách sdružení se nachází i sekce pro děti, ve které si mohou vybrat z nabídky audioknih, nebo se zapojit do čtenářských a výtvarných soutěží.

⁸ *Rosteme s knihou*. Dostupné z: <http://www.rostemesknihou.cz/cz/o-kampani/aktivity-kampane/>

⁹ *Rosteme s knihou*. Webová stránka Rostík. Dostupné z: <http://www.rostik.cz/cz/home/>, cit. 10.7.2015.

¹⁰ *Celé Česko čte dětem*. Dostupné z: <http://celeceskoctedetem.cz/o-nas/poslani>

2.2.2 Projekty knihoven

Nejaktivnější institucí v ČR, která se věnuje dlouhodobé podpoře dětského čtenářství a pořádá řadu celostátních projektů, je Klub dětských knihoven (KDK). Do jeho aktivit se zapojují knihovny, ale i mateřské a základní školy. Ke každoročně pořádaným akcím KDK patří:

Projekt Noc s Andersenem

První ročník Noci s Andersenem se uskutečnil v roce 2000 v uherskohradištské knihovně, zúčastnilo se ho asi dvacet malých čtenářů.

Záměrem projektu je, aby děti během noci v knihovně zažily dobrodružství spojené s četbou pohádek, hraním her a soutěží. Noc s Andersenem se pořádá každoročně na výročí narození H. CH. Andersena (2. dubna), zároveň oslavuje Mezinárodní den dětské knihy. V roce 2001 se projekt rozvinul na celostátní, a roku 2003 dokonce na mezinárodní akci¹¹ za spoluúčasti knihoven ze Slovenska, Polska, Rakouska a Slovinska.¹²

Den pro dětskou knihu

Je projekt, který každoročně pořádá Klub dětských knihoven ve spolupráci se Svazem knihovníků a informačních pracovníků ČR. V programové nabídce jsou připraveny tvůrčí dílny, divadelní představení a autorská čtení. Zapojují se knihovny napříč celou republikou. Zpravidla probíhá během předvánočního období a je zaměřen na propagaci kvalitní dětské literatury. Webové stránky projektu umožňují zájemcům, aby v místě svého bydliště našli aktuální akce pro děti.

Už jsem čtenář – knížka pro prvňáčka

Projekt na rozvoj čtenářské gramotnosti se pořádá od roku 2006. Zaměřuje se na vytváření čtenářských návyků již od prvního ročníku základní školy. Cílem je také

¹¹ ZEMANOVÁ, Klára. *Metody rozvoje dětského čtenářství v ČR*. Dostupné z: <http://www.inflow.cz/spoluprace-na-poli-podpory-detskeho-ctenarstvi-v-cr>

¹² *Noc s Andersenem*. Dostupné z: <http://www.nocsandersenem.cz/>

vytvořit fungující spolupráci mezi regionální knihovnou a základní školou. Knihovny, které se do tohoto projektu zapojí, pořádají akce pro žáky základní školy, jako je návštěva knihovny, beseda s autorem, výstava a další.¹³ Podmínkou je členství knihovny ve Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR. Jako odměnu za absolvování projektu žáci získají knihy pro prvňáčky, vytvořené výhradně pro účastníky projektu.

2.2.3 Webové stránky na podporu dětského čtenářství

V současné společnosti hrají stále větší roli ICT technologie. Internet a online komunikace patří k modernímu životnímu stylu. V případě, že iniciátoři projektů na podporu čtenářství chtějí uspět, musejí k prosazení svého záměru používat i tyto komunikační média. Tento způsob propagace je velmi aktuální i z toho důvodu, že děti jsou k tomuto médiu nakloněny.

Projekt „Čítárny.cz“

<http://www.citarny.cz/>

Web Čítárny.cz je literárně-vzdělávací a informační portál „s knihami pro lidi, kteří se pomocí knih vzdělávají a přejí si, aby i jejich děti měly šanci nebýt hloupé“.¹⁴ Projekt vznikl v roce 2002 a dnes je nejstarším fungujícím internetovým projektem v tomto směru působnosti. Portál obsahuje databázi knih, spisovatelů, překladatelů a ilustrátorů. Přináší také informace o nově vydaných titulech.

Projekt „LiStOVáNí, cyklus scénických čtení“

<http://www.listovani.cz/>

Náplní tohoto projektu je interpretování knižních novinek. Vybraní autoři a jejich díla jsou pak divákům představeni formou scénického čtení. Součástí jsou stále divadelní

¹³ *Už jsem čtenář.* Dostupné z: <http://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/akce-skip/projekt-uz-jsem-ctenar-knizka-pro-prvnacka/projekt-uz-jsem-ctenar-knizka-pro-prvnacka-2014>

¹⁴ *Čítárny.cz.* O projektu. Dostupné z: <http://www.citarny.cz/index.php/o-projektu>

scény v Praze, Brně, Českých Budějovicích, Havlíčkově Brodě a Bratislavě. Scénická čtení mají charakter divadelních představení, do hry je přenesen děj knihy, jazyk autora a atmosféra dané literatury. „*Jde o dýchající představení s rekvizitami, kostýmy, hudbou, začátkem a koncem.*“¹⁵ Nad projektem převzalo záštitu Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy ČR. Představení jsou pořádána též v knihovnách a školách.

„ČTESYRÁD, čtenářův sympatický rádce“

<http://www.ctesyrad.cz/>

Autorkami projektu „*čtesyrád*“ jsou studentky Kabinetu informačních studií a knihovnictví FF MU v Brně ve spolupráci s Ústřední knihovnou FF MU¹⁶. Nad financováním převzalo záštitu Ministerstvo kultury ČR. Projekt je určen pro všechny čtenáře, kteří si chtějí nechat doporučit „sympatickou“ knihu, buď od tvůrců „čtesyrádu“, nebo od známých osobností.

2.2.4 Veletrhy

Specifické prostředí pro podporu čtenářství vytváří knižní veletrhy. Jejich cílem je oslovit za krátkou dobu hned několik adresátů – odborníky, knihovníky a pedagogy, ale i rodiče a jejich děti. V rámci programu jsou tedy pořádány jak odborné semináře a konference, tak besedy, autorská čtení a výstavy pro širší veřejnost.

Svět knihy

Svět knihy je v současnosti největším knižním veletrhem v ČR. Pořádá se v Praze, v letošním roce se konal již 21. ročník. Vystavovatelé pocházeli z řad nakladatelů, knihkupců, knihovníků a dalších subjektů, celkem se jich zúčastnilo 393.¹⁷ K doprovodnému programu bylo přizváno mnoho zahraničních hostů. Nad akcí převzalo

¹⁵ *Listování*. O projektu. Dostupné z: <http://www.listovani.cz/clanky-listovani/co-je-to-listovani.html>

¹⁶ *Čtesyrád*. O projektu. <http://www.ctesyrad.cz/o-projektu-ctesyrad>

¹⁷ *Svět knihy Praha 2015*. Dostupné z: <http://sk2015.svetknihy.cz/cz/nejdulezitejsi-odkazy/press/>

záštitu Ministerstvo kultury. Vše se neobešlo bez pomoci organizací pracujících na podpoře dětského čtenářství, jmenovitě České sekce IBBY, Českého centra Mezinárodního PEN klubu, Národní knihovny ČR a mnoha dalších.

Veletřh dětské knihy v Liberci

Tradičním knižním veletřhem pro děti a mládež jsou Festivalové dny dětské knihy v Liberci. U této příležitosti je pořádána odborná konference Současnost literatury pro děti a mládež. Součástí veletřhu jsou besedy, čtenářské a výtvarné dílny, divadelní představení a autorská čtení.

2.3 Činnost nakladatelství Meander v podpoře čtenářství

Literární kafárna

Začalo to rokem 2003. Ivana Pecháčková pořádala první „Literární kafárnu“ v prostorách kavárny Švandova divadla v Praze. Původním záměrem bylo vytvořit cyklus pořadů věnovaných spisovatelům Prahy 5 (např. Františku Langrovi, Egonu Bondymu, Jáchymu Topolovi). Postupně se program rozrostl o autorská čtení s hudebním doprovodem, křty knížek nakladatelství Meander a literární besedy spojené se soutěžemi pro děti.¹⁸

Pro večery v Literární kavárně Ivana Pecháčková vybírá známé osobnosti, kteří pohovoří o současném dění v literárním světě. Autoři, kteří představují své nové knihy, zase pomocí čtení úryvků motivují malé čtenáře, aby si knihu přečetli. Ti šikovnější mohou představovaný titul i vyhrát v soutěži.

Za téměř třináct let fungování se zde dětem představili Ivan M. Jirous, Markéta Pilátová, Filip Topol a další. Při křtu knihy *Pižďuchové* se autogramiády zúčastnil i sám autor Václav Havel. Zúčastnit „Literární kafárny“ se může každý návštěvník vždy první čtvrtek v měsíci v kavárně Švandova divadla. Plánovaný program sezení je vždy dostupný na webových stránkách nakladatelství Meander.

¹⁸ <http://www.meander.cz/kafarna/kafarna-2015>

Festival Děti, čtete?

„Knihy bez svých čtenářů nemohou existovat, a tak zbývá jediné – číst a číst se svými dětmi od nejtěplejšího dětství a ukazovat jim, že spolu s literaturou by ztratily kus svého lidství, kultivované knihou po tisíciletí. A tím i kus toho nejsvobodnějšího a nejcennějšího v každém z nás – svou fantazii.“¹⁹

Ivana Pecháčková

K příležitosti patnáctiletého výročí založení nakladatelství Meander v roce 2010 uspořádala Ivana Pecháčková první ročník literárně-dramatického festivalu „*Děti, čtete?*“. Akce proběhla ve Strahovském klášteře pod záštitou Livie Klausové, která festival i slavnostně zahájila, ve spolupráci s Památkem národního písemnictví. Projekt byl částečně financován Ministerstvem kultury ČR. Akce byla pořádána pro školní třídy, ale i pro rodiče s dětmi. První festival si kladl za cíl seznámit návštěvníky s knihami, které vznikaly v posledních patnácti letech. „*Měla to být taková vzpomínková akce na drobné, malé nakladatele, kteří s velkým zaujetím dělali u nás experimentální knížky pro děti, které se vyznačovaly zajímavou výtvarnou úpravou, a mnohdy taky vydávali zajímavé texty a řada jich už neexistuje, protože to neustáli finančně. Měla to být pocta těm nakladatelům.*“²⁰ Návštěvníci mohli spatřit originály výtvarných ilustrací, navštívit rozličná divadelní představení a koncerty, poslechnout si autorská čtení, nebo si něco vytvořit ve výtvarné dílně.

V dalších letech se projekt dočkal i podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, které pořádalo v rámci festivalu odborné semináře. Ještě několikrát se festival odehrával v tajuplných prostorách Strahovského klášteře, pak se v roce 2014 přesunul do Městské knihovny v Praze. Letošní ročník se uskutečnil v Ústřední knihovně a v Komunitním centru Kampa.

Do festivalu se každoročně zapojují, krom Meanderu, ještě další nakladatelství. Pravidelnými spolupřáteli jsou nakladatelství Baobab, Brio, Práh, Fraus, WALD Press, Mladá fronta, Paseka a další. Na festivalu lze zakoupit jejich knižní tvorbu.

¹⁹ Ivana Pecháčková k festivalu *Děti, čtete?*. Dostupné z: http://staryweb.meander.cz/userfiles/file/e-PROGRAM_Deti_ctete.pdf

²⁰ MYŠKOVÁ, Ivana. *Iva Pecháčková, festival Děti, čtete?*. ČRo Vltava, 1.6.2010. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/mozaika/hoste/_zprava/iva-pechackova-festival-deti-ctete--740695

Smyslem festivalu vždy bylo ukázat dětem, že čtení je zábava, a motivovat další zájemce k četbě kvalitní literatury.

Záměrem této kapitoly bylo zdůraznit význam, který představuje kniha pro dětského čtenáře. Podle nejnovějšího výzkumu vztah k tomuto informačnímu médiu slábne, a posiluje se vztah k modernějším komunikačním technologiím. V průběhu posledních let vzniká na našem území mnoho projektů na podporu čtenářství. Nicméně to, jestli se projektů budeme účastnit a rozvíjet vztah ke knize, svůj či potomkův, záleží pouze na nás. Kapitulu uzavíráme slovy Carla Goldoniho:

„Svět je nádherná kniha, ale nemá cenu pro toho, kdo v ní neumí číst.“²¹

²¹ Citáty Carla Goldoniho. Dostupné z: <http://cituj.cz/Citaty/autor-113.aspx>

3 Nakladatelství Meander v kontextu dnešní doby

3.1 Charakteristika současného knižního trhu

Nakladatelé působící v oblasti produkce literatury pro děti a mládež se potýkají s celou řadou problémů, jež plynou jednak z oslabení motivace dětí ke čtení, ale jsou spojeny i se zvyšujícími se náklady na výrobu knihy. Nakladatelství proto musejí při plánování svých edičních činností zohledňovat ekonomický faktor, tedy zda titul obstojí v konkurenci knižního trhu. Výběr vydávaných titulů v rámci edice se řídí také podle toho, zda budou pro hypotetického adresáta přitažlivé. V této kapitole nastíníme současný stav knižního trhu se záměrem přiblížit prostředí, ve kterém dnešní malá nakladatelství fungují.

3.1.2 Český knižní trh

Český knižní trh se potýká s nedostatkem přístupných statistických dat, je tomu tak především proto, že čeští nakladatelé i knihkupci neradi sdílejí údaje o svém podnikání.²² Jediné údaje pochází z Národní agentury ISBN a z Národní knihovny ČR, která vede databázi tzv. povinných výtisků. Ani z jedněch zmíněných údajů ale nelze vyvodit přesnější ekonomická data, proto charakteristiky knižního trhu, jako je průměrný náklad českých knih, či jejich cena, jsou známy pouze odhadem. Průměrná cena, kterou čeští občané za rok utratí za koupi knih, by se snad dala odvodit z posledního výzkumu F. Trávníčka (asi 691 Kč za rok)²³, nicméně se musí vzít v potaz, že toto číslo vyplynulo z relativně malého statistického vzorku respondentů.

Podle údajů z každoročních *Výkazů o neperiodických publikacích NK ČR* a údajů z bibliografické databáze České národní bibliografie vytvořil Svaz českých knihkupců

²² PISTORIUS, Vladimír. *Jak se dělá kniha*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2011.

²³ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a čtení v ČR*. Praha: NK ČR, 2013. Dostupné z: http://ipk.nkp.cz/docs/cteni-2013/Cteni_Vyzkum_2013.pdf

a nakladatelů *Zprávu o českém knižním trhu roku 2013/2014*²⁴. Autoři zprávy uvádějí, že oficiální údaje o knižním trhu nejsou k dispozici, proto se jedná o kvalifikovaný odhad, který v případě celkového objemu českého knižního trhu činí 7,2 miliardy včetně 15% DPH. Alespoň jednu publikaci vydalo v roce 2013 celkem 2553 nakladatelských subjektů, z nichž nejvíce vydaných titulů patřilo nakladatelství Albatros Media (623 titulů). Celkem za rok 2013 se odhaduje asi 16 400 vydaných titulů.

Ze zprávy o českém knižním trhu vyplývá, že ve srovnání s předchozími roky byl zaznamenán pokles počtu vydávaných titulů (asi o 1%). Odhadovaný finanční obrat na knižním trhu zůstává přibližně stejný jako v roce 2012. Za nejprodávanější knihu roku lze považovat trilogii Padesát odstínů šedi, která dle údajů SČKN přispěla k ročním tržbám o 2%.

3.1.2 Charakteristika produkce pro děti na knižním trhu

V produkci pro děti se na knižním trhu od počátku devadesátých let objevovalo nepřeborné množství titulů. Byly to buď tituly starší, znovuoživené, nebo nové tituly od známých i neznámých autorů. Soukromá nakladatelská sféra byla slovy Svatavy Urbanové typická „*komercializací, devalvací uměleckých hodnot a konvencionalizací, s nadprodukcí triviálního, antikvárního a brakového čtiva i s projevy obchodní a redakční neserióznosti. Dětská kniha se stává zbožím, jako kulturní fenomén ztrácí své tradiční postavení a nabývá na výlučnosti.*“²⁵

V důsledku šíření materialismu se značná část nakladatelství soustředila především na zisk, proto kvantita vydávaných knih vysoce převyšovala jejich kvalitu. To platí i pro současný stav trhu. Téměř se vytratila populárně naučná literatura a finančně náročné obrazové publikace.²⁶

²⁴ Kolektiv autorů z SČKN. *Zpráva o českém knižním trhu 2013/2014*. SČKN, 2014. Dostupné z: http://sckn.cz/content/zpravy/zprava_ckt_2014.pdf

²⁵ URBANOVÁ, Svatava. *Seven klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90.let XX.století*. Olomouc: Votobia, 2004, s. 305.

²⁶ ŠIMKOVÁ, Markéta. *Nově vznikající nakladatelství a dětská kniha*. In: *Zlatý máj*, 1991, roč. XXXV., č.5, s. 265-267.

V současné době vznikají knihy pro děti a mládež na několika nakladatelských úrovních. Předním vydavatelem jsou velká nakladatelství zaměřující se na dětského recipienta. Mnohé velké podniky ale vydávají široký repertoár od literatury pro dospělé, až ke knihám pro děti.

Ve 21. století také vzniká nový fenomén v oblasti literatury pro děti a mládež, totiž malá soukromá nakladatelství, jež se soustředí na propojení literárního textu s vizuálním zážitkem. Literatura tohoto typu se vyznačuje promyšleností, přesto ale neztrácí na hravosti. Provázanost textu s výtvarným doprovodem knihy tak dává vzniknout jedinečným titulům, které jsou považovány za umělecká díla. Rodí se především v nakladatelství Baobab a Meander.

Nakladatelé nemohou ale opomíjet fakt, že kniha je zbožím. Musí ji tedy projektovat tak, aby obstála na knižním trhu, někteří autoři to nazývají „obchodním realismem“²⁷.

Martin Vopěnka, majitel nakladatelství Práh, tvrdí, že vydávání dětské literatury je na ekonomickém aspektu závislé nejvíce ze všech druhů literatury. Přisuzuje to značné náročnosti, která je na dětskou knihu kladena. Čtenáři požadují barevnost a hezký vzhled, ale zároveň nízkou cenu. Charakterizuje i současný dětský knižní trh. Knihy, které se s přihlédnutím na ekonomický aspekt mohou vydat, člení do několika kategorií.

Jednak jsou to reprinty knih známých autorů (Josefa Lady, Boženy Němcové ad.). Tento způsob Vopěnka hodnotí jako jakousi „sázku na jistotu“, jelikož se nemusí platit pořizovací náklady na ilustrace (někdy ani za sazbu a grafickou úpravu), tudíž je to finančně výhodné jak pro vydavatele, tak pro zákazníka.

Další knihy pocházejí ze zahraničí. Pokud se práva za ilustrace a sazbu zakoupí v zahraničí, je vydání knihy méně finančně náročné, než pořízení původních ilustrací.

Nadějně na vydání mohou být knihy obsahující v sobě poučení, protože kupující má pocit, že investuje do vzdělání, nebo knihy, které mimořádně zaujmou nakladatele.

Existuje zde i možnost, že kniha bude vydána za podpory Ministerstva kultury ČR, nebo za pomoci grantu. „*Grant pomáhá řešit vydávání finančně velmi náročné knižní produkce a její udržení v komerčně nepříznivém prostředí barvotiskových titulů tuzemské*

²⁷ VOPĚNKA, Martin. *Soumrak původní české dětské knihy?* Praha: Grand Biblio, 2010, roč. 4, č. 1-2, s. 19.

komerční tvorby či přebíraných ze zahraničí.“²⁸ V roce 2014 činila podpora dětských knih pomocí grantu Ministerstva kultury ČR celkem 920 000 Kč.²⁹

Jako poslední Vopěnka jmenuje způsob, při kterém se ke spolupráci přizve špičkový výtvarník, který „průměrný text“ zabalí tak, aby byl dobře prodejný. *Kupuje se rychle, bez rozmyslu. A často jen očima.*³⁰ Tento způsob koresponduje se současným stavem společnosti, který se dá popsat slovy Jaroslava Tomana. *„Dochází ke znatelnému poklesu čtenářského vkusu a ztrátě hodnotových norem.*“³¹

Závěrem nutno poznamenat, že v České republice dochází k jisté paradoxní situaci. Počet vydaných dětských titulů se rok od roku zvyšuje. V roce 2013 představovaly dětské knihy 11,4% vydaných titulů. V porovnání s rokem 2001, kdy dětská literatura představovala 4,1% produkce, došlo ke trojnásobnému zvýšení vydávání dětských titulů.³² Zároveň je ale průzkumem zaznamenán pokles dětského čtenářství a snížení motivace ke čtení a někteří odborníci hovoří o poklesu kvality četby. Řešení této situace nabízejí četné instituce a sdružení konstituující projekty na podporu čtenářství (viz kapitola 2.2).

3.1.3 Problémy současných nakladatelů knih pro děti a mládež

Nakladatelé knih pro děti a mládež se potýkají s celou řadou překážek. Ty jim působí hned několik faktorů, s nimiž jsou nuceni se vyrovnat.

Především je to trend současného životního stylu, který je charakteristický zvyšováním vlivu ICT technologií na úkor četby. Výzkum dětského čtenářství prokázal jak nižší frekvenci, tak i objem četby knih. S tím je spojeno oslabování čtenářských návyků, které vede k menší poptávce a koupě schopnosti dětských titulů. *„Problém je, že kluci přestali číst úplně. A když čtou, tak se za to málem stydí. Něco málo přečtou ve třetí nebo*

²⁸ FIŠER, B., NOVÁKOVÁ, K. *Dotování české knižní kultury státem*. Grand Biblio, 2010, roč. 4, č. 1-2, s.8.

²⁹ Kolektiv autorů z SČKN. *Zpráva o českém knižním trhu 2013/2014*. SČKN, 2014, s. 22. Dostupné z: http://sckn.cz/content/zpravy/zprava_ckt_2014.pdf

³⁰ VOPĚNKA, Martin. *Soumrak původní české dětské knihy?* Praha: Grand Biblio, 2010, roč. 4, č. 1-2, s. 19.

³¹ TOMAN, Jaroslav. *Trivialita a kýč v literatuře pro děti a mládež*. Brno: Cerm, 2004, s. 3.

³² Kolektiv autorů z SČKN. *Zpráva o českém knižním trhu 2013/2014*. SČKN, 2014, s. 6. Dostupné z: http://sckn.cz/content/zpravy/zprava_ckt_2014.pdf

čtvrté třídě, ale pak v osmé, deváté nečtou vůbec. Čtení pro ně není sexy, na rozdíl od her, které hrají s vrstevníky.“³³

Další překážkou je dozajista nepoměr mezi nároky na vysokou originalitu a zároveň nízkou cenu dětské knihy. Ivana Pecháčková uvádí, že „*dětská kniha je asi pětikrát dražší, protože přibývá honorář výtvarníka, dobrého grafika, pak za skeny a retuše originálů. Tiskne se barevně, ve větších formátech. A k tomu se ještě přičítá propagace.*“³⁴ Už tak vysokou finanční náročnost na vydání knih ještě komplikuje zvyšování DPH, které od roku 2008 stoupl z 5% na 15%. Výroba dětských titulů se zdražila, nakladatelé tedy zahájili úsporná opatření (na papíru, honorářích pro autory apod.). Řada nakladatelství byla nucena ukončit činnost.

Nakladatelé mají sice možnost zažádat o grant Ministerstva kultury ČR, ale k roku 2010 existoval početní limit, který omezoval žádost na maximálně tři projekty ročně.³⁵ Řešením by podle Ivany Pecháčkové byla změna grantové politiky, kupříkladu dle rakouského vzoru, která by podporovala stálou činnost a provoz redakcí.³⁶

V rámci Svazu českých knihkupců a nakladatelů (SČKN) byla ustavena Komise pro dětskou knihu, jejímž cílem je vytvoření nadačního fondu určeného na podporu vydávání nekomerčních titulů, zřizování zajímavě profilovaných knihkupectví pro děti a mládež, vytvoření sítě distribuce kvalitních knih pro děti do knihkupectví, škol a knihoven, ale i pořádání společenských akcí, besed, workshopů. Kromě těchto aktivit vydává Komise pro dětskou knihu ve spolupráci s Českou sekcí IBBY již každoročně katalog *Nejlepší knihy dětem*. Tento projekt se soustředí na zvýšení informovanosti o produkci pro děti a mládež. Je cílen nejen na knihkupce, školy a knihovny, ale také na širší veřejnost.³⁷

³³ ČINÁTLOVÁ, Blanka. *Děti se v kavárně cítí dobře: S Ivanou Pecháčkovou o knihách, které vedou děti k umění*. A2, roč. 2014, č. 4. Dostupné z: <http://www.meander.cz/rozhovor-a2-42014>

³⁴ ČINÁTLOVÁ, Blanka. *Děti se v kavárně cítí dobře: S Ivanou Pecháčkovou o knihách, které vedou děti k umění*. A2, roč. 2014, č. 4. Dostupné z: <http://www.meander.cz/rozhovor-a2-42014>

³⁵ PECHÁČKOVÁ, Ivana. *Strasti a naděje vydavatelů dětské literatury v ČR*. Grand Biblio, 2010, roč. 4, č. 1-2, s. 20.

³⁶ PECHÁČKOVÁ, Ivana. *Strasti a naděje vydavatelů dětské literatury v ČR*. Grand Biblio, 2010, roč. 4, č. 1-2, s. 21.

³⁷ *Nejlepší knihy dětem*. Dostupné z: <http://www.nejlepsiknihydetem.cz/>

3.2 Charakteristika nakladatelství Meander a jeho historie

(Logo nakladatelství Meander, www.rostemesknihou.cz)

„Krásná kniha je krásně napsaná a krásně ilustrovaná, krásná kniha je věc, kterou chcete mít doma v knihovně a o kterou se budou handrkovat vaše děti a vnuci, až vy tady jednou nebudete. A sběratelé po ní budou v antikvariátech pátrat i v příštím století.“

Ivana Pecháčková³⁸

Píše se rok 1995. Právě v Praze vzniká soukromé nakladatelství Meander pod taktovkou Ivany Pecháčkové. Zpočátku bylo vydáváno pouze několik knih ročně, v současné době produkuje i desítku knih ročně ve třech edicích. Produkce nakladatelství se zaměřuje na autorské knihy pro děti a mládež, jak od českých, tak zahraničních autorů. Nakladatelka klade důraz na jejich estetickou stránku, proto je mnozí považují za umělecká díla.

Nadcházející kapitoly se pokusí vytvořit obraz o tomto nakladatelství a charakterizovat místo, které Meander zaujímá v českém kulturním prostoru. Díky jeho nakladatelským aktivitám, ale i činností na podporu dětského čtenářství, které byly popsány ve druhé kapitole, ho jednoduše nelze zařadit mezi „obyčejná“ nakladatelství.

³⁸ KOPÁČ, Radim. *Kritika si všimla, že dětská kniha je ohrožený druh, říká Iva Pecháčková z nakladatelství Meander*. Portál české literatury, 3.1.2007. Dostupné z: <http://www.meander.cz/authorswork/rozhovor-s-radimem-kopacem>

4.1.1 Historie nakladatelství

Letošní rok uplynulo 20 let od doby, kdy bylo Ivanou Pecháčkovou založeno nakladatelství. Po vydání prvního titulu počaly úvahy o jeho názvu. Zvolené jméno může často vypovídat o poslání, nebo zaměření nakladatelství. Název „meander“ byl poprvé vyřčen ústy Ladislava Pecháčka, manžela nakladatelky. Ivaně Pecháčkové se zalíbil už z důvodu, že slovo vnímala jako „odvěký symbol“³⁹, a dodávalo tedy nakladatelství nádech mystiky a tajemství. Zároveň ji těšilo, že při vyslovení měly děti tohoto názvu takřkajíc „plnou pusou“. Logo pro nakladatelství vytvořil výtvarník Matěj Forman.

Nejprve byly vydávány tituly v rámci edice **Modrý slon**, pak se přidala edice **Pražské legendy** a komiksová edice **Pro Emu**. Zprvu knihy vycházely v nákladu okolo 600 až 700 ks, k roku 2010 pak v nákladu okolo 1500 ks.⁴⁰

Na podporu dětského čtenářství začala Ivana Pecháčková pořádat *Literární kafárnu* (poprvé v roce 2003), a poté i literárně dramatický festival *Děti, čtete?*.

4.2.3 Chod nakladatelství

„Nakladatelství může představovat jen jedna osoba někde v budově suterénu či soukromém bytě, ale i koncern v honosné budově a filiálkami po celém světě. Může mít znaky vysoce produktivního kolosu s mnoha zaměstnanci, kteří se třeba i nikdy spolu neseťkají, ale také půvab intimního styku osoby nakladatele s autorem bez jakýchkoliv dalších prostředníků.“⁴¹

Nakladatelství Meander je soukromým nezávislým nakladatelstvím, jehož jediným zaměstnancem je majitelka a současně nakladatelka Ivana Pecháčková. Bezesporu na sebe vzala velmi nelehký úkol, jelikož zabezpečuje veškerý chod nakladatelství. Každou knihu doprovází cestou od autora až ke čtenáři. Náplň cesty se skládá hned z několika činností.

³⁹ 20 let Meanderu – v serpentýnách času s dobrou dětskou knihou. TV Kosmas, 29.3.2015. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=30_UxpcXTn4

⁴⁰ *Liberatura s nakladatelstvím Meander*. ČRo Radio Wave, 14.9.2010. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiowave/liberatura/_zprava/liberatura-s-nakladatelstvím-meander--783287

⁴¹ HALADA, Jan. *Člověk a kniha: Úvod do nakladatelské specializace*. Praha: UK, 1993.

Začíná tzv. akvizicí rukopisů⁴², neboli vyhledáním nových titulů a autorů. V případě Ivany Pecháčkové vyhledávání téměř neprobíhá, tituly jí „přináší sám život“⁴³ při setkávání s novými lidmi, doporučeními přátel, nebo při návštěvách českých i zahraničních veletrhů. Další činností, bez které se nakladatelská činnost neobejde, je ochrana autorských práv. Ta je realizována skrze licenční smlouvu, uzavírá se s autorem textu, ale i s dalšími osobami, které se více, či méně podílejí na tvorbě knižního titulu (ilustrátor, typograf, překladatel atd.). Při dalším kroku je potřeba přítomnost redaktora. Redakční přípravu, totiž technickou přípravu knihy na tisk, provádí Ivana Pecháčková často ve spolupráci s redaktory Štěpánkou Paškovou, Milošem Voráčem a dalšími. Po redakčním schválení nastává výroba knihy, ve svém rozhovoru s Karolínou Demelovou pro rozhlasový pořad *Liberatura* Ivana Pecháčková uvádí, že tiskařům doslova „*stojí za zády*“⁴⁴ a kontroluje kvalitu tištěných knih. Součástí záměru nakladatelství je i propagace nových titulů, jež je realizována pomocí oficiálních webových stránek, dalších specializovaných webů (kapitola 2.4.3), autogramiád, autorských čtení a účastí na veletrzích. V roce 2013 začala propagace více pronikat na internet, když nakladatelství vytvořilo animované book trailery umístěvané na různých sociálních sítích.⁴⁵ Zárukou prodejnosti je podle Ivany Pecháčkové známé jméno autora, či ocenění knihy (Zlatá stuha IBBY, Magnesia Litera). Prodej knih pak probíhá převážně přes webové stránky, jelikož nakladatelství v současné době nemá žádnou kamennou prodejnu, sídlo firmy v Praze na Smíchově je zároveň i bydlištěm majitelky, nebo jsou knihy distribuovány do vybraných knihkupectví.

Nakladatelství Meander i jeho produkce je poměrně často prezentována veřejnosti prostřednictvím rozhlasových a televizních pořadů a besed v knihovnách. Pravidelně se Meander účastní veletrhů u nás (Svět knihy, Veletrh dětské knihy v Liberci, Ostravský knižní veletrh, Knihex Praha ad.), ale také v zahraničí (Veletrh dětské knihy v rámci Salon du Livre v Paříži, Veletrh v Litvě).

⁴² PISTORIUS, Vladimír. *Jak se dělá kniha*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2011, s. 134.

⁴³ *Liberatura s nakladatelstvím Meander*. ČRo Radio Wave, 14.9.2010. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiowave/liberatura/_zprava/liberatura-s-nakladatelstvím-meander--783287

⁴⁴ *Liberatura s nakladatelstvím Meander*. ČRo Radio Wave, 14.9.2010. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiowave/liberatura/_zprava/liberatura-s-nakladatelstvím-meander--783287

⁴⁵ ČINÁTLOVÁ, Blanka. *Děti se v kavárně cítí dobře: S Ivanou Pecháčkovou o knihách, které vedou děti k umění*. A2, roč. 2014, č. 4. Dostupné z: <http://www.meander.cz/rozhovor-a2-42014>

4.2.4 Nakladatelka Ivana Pecháčková

Narodila se roku 1958. Vystudovala gymnázium v Olomouci, poté pokračovala na Výrobně ekonomickou fakultu VŠE. Po studiu pracovala jako „komerční inženýrka v čerpadlářském oboru“.⁴⁶ Krátce byla zaměstnankyní ministerstva, také FF UK a rektorátu Univerzity Karlovy. Poté se začala intenzivně věnovat překladům. Přeložila na tři desítky knih, k nimž patřily například Ferlinghettiho prózy a divadelní hry (*Nefér argumenty života, Rutiny, Láska ve dnech vášni*). Právě díky této činnosti se dostala k překladu amerického adventního kalendáře, barevného leporela složeného z několika malých knížek, který autorce vnukl nápad vytvořit kalendář pro české děti. Trvalo ale dva roky, než byl český *Adventní kalendář* vydán vlastním nákladem. Úspěšný prodej tohoto titulu znamenal pro Ivanu Pecháčkovou nejen nadšení, ale získala i finanční kapitál na vydání dalších knih. Nejprve to byly rukopisy jejích přátel. Jedním z nich byl bývalý spolužák Petr Nikl, který stál u zrodu nakladatelství.

Ivana Pecháčková je autorkou mnoha knižních titulů, vydaných v Meanderu. Čtyři z nich pochází z edice **Pražské legendy** (*Legenda o svatém Václavovi, Legenda o Golemovi, Legenda o Pražském Jezulátku a Ruce pro Pražské Jezulátko*). Přeložila ale také knížku od Johna Irvinga (*Jako by se tu někdo snažil nevydat ani hlásku*), Aldouse Huxleyho (*Vrány z Hruškovice*) a Jamese Joyce (*Kočka a čert*). V roce 1998 navštívil Prahu legendární básník, malíř a aktivista Lawrence Ferlinghetti, se kterým se potkala i Ivana Pecháčková. Z tohoto setkání pochází kniha *S Ferlinghettiim v Praze*, vydaná r. 1999, ve které autoři knihy vedou s básníkem rozhovory na rozličná témata.

Ivana Pecháčková v současnosti zastává funkci předsedkyně Komise pro dětskou knihu Svazu českých knihkupců a nakladatelů. Ve svém volném čase se angažuje na neziskových pracích v Křesťanské poradně pro ženy.⁴⁷

⁴⁶ *Nakladatelství Meander*. Dostupné z: <http://www.meander.cz/ivana-pechackova>

⁴⁷ PAVLŮ, Veronika. *O knížkách s Ivanou Pecháčkovou*. Babyka, 15.9.2005. Dostupné z: <http://www.meander.cz/authorswork/o-knizkach-s-ivanou-pechackovou>

3.3 Zaměření nakladatelství

„Činnost nakladatelská je široká, může obsahovat všechno: službu, umění, poctivost řemesla, ale i dryáčnictví a zločin proti slušnosti a vkusu. Nakladatel může být stejně prostředníkem ducha a krásy, jako kuplířem či šaškem nevzdělanosti. (...) Býti nakladatelem opravdovým je, řekl bych, něco skoro jako osud. Narodili se k tomu, museli se jimi stát a nejen, že prodávají, ale také pěstují knihy, jako dobrý zahradník vzácné druhy květin. Nejsou jen obchodními zprostředkovateli autorů, ale i společníky v duchovním procesu, jímž je spojen autor se čtenářem. Jejich činnost není jen náhodným vydáváním náhodných knih, ale plánovitou prací na stavbě kulturních hodnot...“⁴⁸

Josef Hora

Přirozenou součástí kulturního dění je právě knižní kultura, ve které se obrazí současný kulturní, ekonomický ale i sociální stav společnosti. *„Nakladatel či nakladatelství tak slouží jako citlivý seismograf duchovního a materiálního niveau dané společnosti.“⁴⁹*

Pokud bychom se chtěli zorientovat v současném nakladatelském podnikání a vytvořit si profily nakladatelství, měli bychom se soustředit na zaměření jejich nakladatelské činnosti. To může být vyjádřeno formálně, například názvem podniku, také ale může být dáno obsahově, tedy cíli, které nakladatelství sleduje tzv. edičním plánem. Na edičních plánech nakladatelství lze sledovat jejich kulturní poslání; politický, náboženský a ideový záměr; ekonomicky účelové zaměření; oborové a specializované zaměření; institucionální zaměření; charitativní nebo osobnostní zaměření a poslání.⁵⁰ Významnou roli také hraje osobnost zřizovatele, či majitele nakladatelství.

Současní nakladatelé jsou si vědomi toho, že kniha v průběhu historie uchovávala kulturu lidstva, a zahrnují tedy do svých cílů činnosti i kulturní poslání. Nakladatelský záměr se skládá ale z mnoha dalších složek, někdy může sledovat ideologický cíl (ať skrytě, či záměrně). Záměru je podrobena ediční činnost, ve které se nakladatel soustředí na určitou skupinu čtenářů. Té pak přizpůsobuje výběr témat a autorů.

⁴⁸ PISTORIUS, Vladimír. *Jak se dělá kniha*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2011, s. 6-7.

⁴⁹ HALADA, Jan. *Člověk a kniha: Úvod do nakladatelské specializace*. Praha: UK, 1993, s. 34.

⁵⁰ HALADA, Jan. *Člověk a kniha: Úvod do nakladatelské specializace*. Praha: UK, 1993, s. 37.

Pokud pohlédneme na tvorbu nakladatelství Meander, neubráníme se pocitu, že nakladatelka Ivana Pecháčková si nejen uvědomuje, že kniha je kulturním dědictvím a uměleckým dílem, ale že tímto názorem také žije. Osobně dohlíží na tvorbu každé knihy vydané Meanderem, dbá na důsledné propojení výtvarného doprovodu s textem, propracovanou grafickou a typografickou úpravu knihy. „*Znakem kvality je vždy dokonalá typografie, kvalitní papír a precizní tisk a vazba.*“⁵¹ Proto také nakladatelství bývá nazýváno ambiciózním podnikem vydávajícím literaturu zodpovědně.⁵² Není tedy divu, že se knihy stávají objektem sběratelského zájmu, především prvních sto titulů, které nakladatelství vydalo, jež jsou číslovány a signovány autorem i výtvarníkem.

Šéfredaktorka Meanderu snad v každém rozhovoru, který poskytne, klade důraz na to, že kniha je prvním uměním, se kterým se dítě setkává. Měla by proto rozvíjet jeho smysl pro krásu. Toho ale dítě není schopno samo, musí existovat osoba, která mu kvalitní literaturu zprostředkuje. Slova Jana Provazníka, že „*zprostředkovatelé dětských knih mají stejně důležitou roli jako jejich autoři*“,⁵³ lze tedy chápat dvěma způsoby.

Nakladatel, první zprostředkovatel, nese zodpovědnost za kvalitu produkce svých knih, ale má-li kniha splnit svůj účel, je potřeba dalšího zprostředkovatele, rodiče. U Meanderu to platí dvojnásob. Nakladatelka sama přiznává, že knihy „*vyžadují pro rodiče více času představit dítěti knihu a užít si to s ním.*“⁵⁴ Většinou jsou určeny jak pro děti, tak pro dospělé.

I přes to, že Meander má v Česku dvacetiletou tradici a vydává kvalitní literaturu pro děti a mládež, která sklízí úspěchy v národních literárních soutěžích, tituly většinou mohou spatřit světlo světa jen díky grantům Ministerstva kultury ČR nebo sponzorům.

Nedostatek finančních prostředků nicméně neubírá Ivaně Pecháčkové na elánu a nadšení pro uměleckou nakladatelskou činnost. Podle Jana Halady lze nakladatele rozdělit do několika skupin. Nakladatelka Meanderu by se snad dala zařadit do skupiny

⁵¹ PAVLŮ, Veronika. *O knížkách s Ivanou Pecháčkovou*. Babyka, 15.9.2005. Dostupné z:

<http://www.meander.cz/authorswork/o-knizkach-s-ivanou-pechackovou>

⁵² PROVAZNÍK, Jaroslav. *Literatura pro české děti v posledním desetiletí*. Duha: 2002. Dostupné z:

<http://www.iliteratura.cz/Clanek/10179/literatura-pro-ceske-deti>

⁵³ PROVAZNÍK, Jaroslav. *Literatura pro české děti v posledním desetiletí*. Duha: 2002. Dostupné z:

<http://www.iliteratura.cz/Clanek/10179/literatura-pro-ceske-deti>

⁵⁴ *Liberatura s nakladatelstvím Meander*. ČRo Radio Wave, 14.9.2010. Dostupné z:

http://www.rozhlas.cz/radiowave/liberatura/_zprava/liberatura-s-nakladatelstvím-meander--783287

„ideálních nakladatelů, jenž také mohou být nazváni idealisty, protože je jim vždy nakladatelování poslání a nehledí tudíž na zisk.“⁵⁵

Více o zaměření nakladatelství vypoví následující podkapitola zabývající se jeho edičními aktivitami.

3.3.1 Edice

Vytvoření ediční řady je pro každé nakladatelství důležitým krokem k jeho profilaci. Jak uvádí Vladimír Pistorius, funkce edičních řad je dvojitá: signalizační směrem ke čtenářům a stabilizační směrem do redakce.⁵⁶ Pokud má nakladatelství zavedeny stálé edice, čtenáři jsou na ně zvyklí, a tak si snáze všimnou nového titulu. Zařazení knihy do edice také signalizuje žánr a zavedenou kvalitu. Redakci pak pomáhá vymezit ediční profil nakladatelství a usnadňuje jí stanovení přiměřeného nákladu a ceny titulu.⁵⁷

Za dobu fungování nakladatelství Meander byly vytvořeny tři edice.

Modrý slon

Edice *Modrý slon* by se dala charakterizovat slovy „co titul, to originál“. Právě v této edici se nejvíce projevuje základní myšlenka a poslání nakladatelství. V rámci edice vycházejí umělecké knihy tištěné na kvalitním papíru, většinou v menších nákladech. Nakladatelka dbá na precizní jednotu uměleckého textu a výtvarného doprovodu. Často pak experimentuje s formou a vzhledem knihy, využívá různých druhů papírů, vazeb i formátů. Výjimkou není ani vydávání leporel pro ty nejmenší čtenáře (*Ruce pro Pražské Jezulátko, Galerie aneb Arturovo dobrodružství*).

Edice vznikla ve spolupráci Ivany Pecháčkové s Petrem Niklem, jehož *Pohádka o Rybitince* (2001) byla první vydanou knihou, zároveň vytvořil i logo k edici. V rámci edice dosud vyšlo 82 titulů širokého spektra literárních druhů a žánrů, od pohádek, přes poetický slovníček, až k nonsensovým básničkám. Výběr autorského okruhu se převážně

⁵⁵ HALADA, Jan. *Člověk a kniha: Úvod do nakladatelské specializace*. Praha: UK, 1993, s. 54.

⁵⁶ PISTORIUS, Vladimír. *Jak se dělá kniha*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2011, s. 147

⁵⁷ PISTORIUS, Vladimír. *Jak se dělá kniha*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2011, s. 147

soustředí na známá jména českých a zahraničních spisovatelů a umělců, ale vychází zde i díla debutantů.

Pražské legendy

Ještě předtím než vznikla edice Modrý slon, začala **Ivana Pecháčková** vydávat knihy v edici Pražské legendy. Prozatím zde vycházejí tituly, jejichž autorkou je sama nakladatelka. V rámci této edice vyšly čtyři legendy spojené s životem a smrtí konkrétních osob naší historie. Každou knihu doprovázejí ilustrace jiného výtvarníka, přesto je vzhled jednotlivých titulů po typografické stránce velmi podobný.

Knihy vychází v několika jazykových mutacích, kromě češtiny ještě v angličtině, němčině, španělštině, ruštině, italštině a francouzštině. Nakladatelka uvádí, že právě tituly z edice Pražské legendy se těší velké oblibě jak českých, tak zahraničních čtenářů.

Pro Emu

Nejmladší edice nakladatelství je adresována obdivovatelům komiksu, který se jako plnohodnotný literární žánr začíná u nás znatelně rozvíjet až 90. letech minulého století. Anna Zelenková popisuje transformaci jeho vnímání ve společnosti, a to ze žánru určeného výhradně dětem a mládeži na výtvarně-grafický a estetický artefakt.⁵⁸

V edici Pro Emu vychází původní komiksová tvorba převážně zahraničních autorů. Jedinou autorkou, reprezentující českou komiksovou tvorbu, je Lucie Lomová.

3.3.2 Autoři

Výběr autorů a titulů je důležitou součástí činnosti každého nakladatelství. Autorský okruh Meanderu tvoří především spisovatelé, kteří jsou na knižním trhu známí produkcí literatury pro dospělé, psaní knih pro děti a mládež tedy není jejich hlavní profesí. Ivana Pecháčková vysvětluje vybrané zaměření autorského okruhu takto: „*Autoři píšící jen*

⁵⁸ URBANOVÁ, Svatava. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90.let XX.století*. Olomouc: Votobia, 2004, s. 263.

pro děti produkují literaturu dost podobnou knihám jiných autorů, protože vlastně neumějí a ani nechtějí psát nic jiného. Ale zase je to mnohem řemeslnější a dětem se to dobře čte. Když to srovnám, pokud autoři literatury pro dospělé píšou pro děti, zaměřují se na závažnější témata a nepřizpůsobují text a priori recepci dětského čtenáře.“⁵⁹ Díla vydávaná nakladatelstvím Meander se převážně pak adresují jak dětskému, tak dospělému čtenáři.

Čeští autoři

První produkci nakladatelství tvořily knihy **Ivany Pecháčkové**. Její tvorba se tematicky zaměřuje na Prahu, proto je zpravidla vydávána mnohojazyčně v edici **Pražské legendy**. První vydanou knihou byla *Legenda o Pražském Jezulátku*, kterou ilustrovala Jarmila Marešová. Obsah knihy tvoří šest pohádkových příběhů spojených s Pražským Jezulátkem, každý z nich je zasazen do jiného století.

V roce 2000 následovalo vydání *Legendy o Golemovi* s ilustracemi Petra Nikla. *Legenda o Golemovi* je zpracována do podoby novely, jež vypráví příběh mladého studenta prahnoucího po poznání, moci a bohatství.

K příležitosti 1100. výročí narození knížete Václava, patrona české země, byla vydána *Legenda o svatém Václavovi*, jež je adaptací starších svatováclavských legend. Zpracováno je formou pohádkového vyprávění o životě sv. Václava, které dokreslují i pověsti s ním spojené.

Nejnovějším titulem je kniha *Dvě legendy o Loretě* s ilustracemi Renaty Fučíkové. Kniha je zpracována ve dva pohádkové příběhy na motivy loretánských legend. První z nich, „Legendu o bohatém pláteníkovi“, zpracovala Daniela Tinková. Druhým příběhem je „Legenda o chudé vdově“, kterou převyprávěla Ivana Pecháčková na motivy legendy Jana Nerudy.

Nejrozšířenější edicí nakladatelství je **Modrý slon**. Spisovateli, ilustrátorovi, výtvarníkovi a hudebníkovi **Petru Niklovi**, jehož nakladatelka popisuje jako „vlajkovou loď

⁵⁹ ČINÁTLOVÁ, Blanka. *Děti se v kavárně cítí dobře: S Ivanou Pecháčkovou o knihách, které vedou děti k umění*. A2, roč. 2014, č. 4. Dostupné z: <http://www.meander.cz/rozhovor-a2-42014>

*Meanderu*⁶⁰, vyšlo v rámci edice již deset autorských titulů - *Pohádka o Rybytince* (2001), *O Rybabě a Mořské duši* (2002), *Lingvistické pohádky* (2006), *Záhádky* (2007), *Jěľňoviti* (2008), *Nikľův Blázníček* (2009), *Přeshádky* (2010), *Žlutí lvi* (2011), *Divňáci z Ňjújorku* (2012) a *Foukací povídky* (2013). Angažuje se ale i v utváření originálně ilustrovaných titulů. Ilustracemi doprovodil knihu Michala Bystrova (*Nech ten mech*), Ivany Pecháčkové (*Legenda o Golemovi*), Jiřího Dědečka (*Pohádky o malé tlusté víle*), Josefa Hiršala (*Hiršalův Skicák*) a samozřejmě všechny své vlastní knihy.

Jméno **Radka Malého**, dnes již známého spisovatele a bohemisty, se v souvislosti s *Meanderem* uvádí v pozici autora dětských titulů a redaktora. Dosud v tomto nakladatelství vydal čtyři knihy. *František z kaštanu*, *Anežka ze slunečnic*, kniha vydaná v *Meanderu* v roce 2006, je lyrickou pohádkou s prvky nonsensu. Příběh vypráví o dvou dětech bez domova, o Františkovi, který se vyloupnul z kaštanu, a o Anežce ze slunečnic. Putují spolu světem plným tajemství a potkávají zajímavá stvoření. Leitmotivem příběhu je životní putování plné scházení a rozcházení.

Verše hravé a zábavné dětské poezie vydané v knize *Kam až smí smích* (2009) autor původně vytvořil pro slabikář a další učebnice a čítanky. Kniha *Kam až smí smích* je tak sbírkou lyrických textů na témata přírody, školy a záškoláctví.

Vcelku neobvyklým dílkem je naučný *Poetický slovníček dětem v příkladech* vydaný v *Meanderu* v roce 2012. Kniha získala téhož roku Cenu učitelů za přínos k rozvoji dětského čtenářství. Slovníček přibližuje dětem některé tradiční básnické útvary, formy a postupy. Koncepce díla je vytvořena tak, že Radek Malý nejdříve uvede konkrétní autorskou báseň a po ní následuje přiřazení a vysvětlení konkrétního útvaru. Autor vždy pokládá čtenáři doplňující otázky a úkoly vztahující se k textu. Pro názornost uvádíme zkrácený úryvek ze Slovníčku.

„Jedna paní z Liberce
okusuje koberce.
Dělá už to léta,
a tak tahle teta
podobá se veverce.

⁶⁰ *Liberatura s nakladatelstvím Meander*. ČRo Radio Wave, 14.9.2010. Dostupné z:

http://www.rozhlas.cz/radiowave/liberatura/_zprava/liberatura-s-nakladatelstvím-meander--783287

Limerik je krátká vtipná básnička, která má nejčastěji pět veršů. Často odkazuje na nějaké město, místo nebo jméno. První limeriky vznikly v Anglii.

Zkus vymyslet vlastní limerik, nejlépe na místo, odkud pocházíš (nemusí se rýmovat).“⁶¹

Příběhy *Příhody matky Přírody* s ilustracemi od Nikoly Hoření jsou v Meanderu nejnovějším dílem od Radka Malého. Přinášejí odpověď na nejčastější dětskou otázku „Proč?“. Pokud čtenáře zajímá například, proč stromy nemluví, nebo proč má bobr placatý ocas, krátké příběhy, bajky a pohádky mu poskytnou mnohá zábavná vysvětlení.

Další autorka nakladatelství Meander **Viola Fischerová**, jež za své dílo pro děti a mládež byla oceněna Zlatou stuhou, se také může pochlubit poměrně širokou produkcí titulů. Prvotinu *Co vyprávěla Dlouhá chvíle* (2005) napsala v době, kdy již byla velmi uznávanou tvůrkyní melancholické poezie pro dospělé. Rukopis ležel asi třicet let nepovšimnut, než Ivana Pecháčková přemluvila autorku k jeho vydání.⁶² Příběhy vychází z fantazie nemocného Jakuba, kterému se jeho dlouhá chvíle trávená v posteli zhmotnila a počala mu vyprávět pohádky.

O Dorotce a psovi Ukšukovi je kniha vydaná Meanderem v roce 2007, jejíž obsah tvoří dramatická, ale i zábavná vyprávění o mnohých dobrodružstvích Dorotky a jejího psa Ukšuka. Také je jakousi vzpomínkou na autorčina psa a na zážitky, které s ním prožila.

V ponuré předvánoční atmosféře činžovního domu se odehrává kniha *Jak zvířátka uzdravila smutný dům* (2011). Hlavními hrdiny jsou psi, přesně řečeno narozená štěňata, která zachrání dům od smutku. Autorka v díle také reflektuje obraz současného světa.

O kočce Mňauce, pejsce Bibině a maminčině lyžařské botě, kniha, kterou vydalo nakladatelství Meander v roce 2011, vypráví příběh o životě kočky Mňauky a fenky Bibiny, mezi nimiž se vytvoří silné pouto. Protiklad touhy po nezávislosti kotěte Mňauky a ochránářského chování pejsky Bibiny odkazují na motiv, který lze aktualizovat i v dnešní době.

⁶¹ MALÝ, Radek. *Poetický slovníček dětem v příkladech*. Praha: Meander, 2012, s. 16-17.

⁶² HORÁČKOVÁ, Alice. *Viola Fischerová: Vstoupila do světa pohádek*. MF DNES, 26.10.2015. Dostupné z: <http://www.meander.cz/authorswork/viola-fischerova-vstoupila-do-sveta-pohadek>

Letošním rokem již podruhé vychází v Meanderu pohádkové dílo **Ivana Binara**, českého spisovatele a překladatele. Tentokrát je to kniha *Kráva a dědeček*, příběh krávy Stračeny, která uprchne z ohrady a zachrání si tím život. Postará se o ní dědeček Josef, který ji dokonce vezme k moři.

Dříve vydaný titul *Bibiana píská na prsty*, pohádkový příběh o handicapované holčičce Bibianě, sklídl u kritiků velký úspěch. Um pro dětskou tvorbu plyne nejspíše z autorovy dlouhodobé zkušenosti. Ivan Binar vydává knihy pro dětského recipienta již od roku 1969 (*Knížka o tom, jak pan Bouda s cirkusem se světem loudá, Ostrava: Profil*).

Podstatnou část produkce nakladatelství Meander zaujímají autoři, kterým bylo za minulého režimu zakázáno publikovat. Autor populárních knih *Zdivočelá země, Aukce a Štěstí* a dalších próz **Jiří Stránský** v roce 1996 vydal v Meanderu první knihu pro děti *Povídáčky pro Klárku*. Tento titul se stal velmi oblíbeným, v roce 2015 se dočkal dokonce třetího vydání. V roce 2002 následovala kniha *Povídáčky pro moje slunce*. Základem pro oba dva tituly se staly autentické dopisy, které Jiří Stránský posílal své dceři Klárce z vězení, aby se jí pokusil ulehčit svou nepřítomnost: „(...) a všechno, co mě napadne a o čem si myslím, že by se ti mohlo líbit, si okamžitě napíšu, abych z toho dal dohromady další a další povídky, které přicházejí na svět hlavně proto, aby tobě nebylo smutno, až je budeš číst, a mně nebylo smutno, až je budu psát.“⁶³ V každém dopise dceři pak posílal jeden pohádkový příběh, měli spolu smluveno, že v nich bude vystupovat jako kapitán na zaoceánské lodi. Tvar a struktura povídek byla přizpůsobena dvěma stranám papíru, tedy povolenému limitu pro vězeňskou korespondenci.⁶⁴ Dále Jiří Stránský vydal v Meanderu titul *O chamtivém králi* (2011) a *Perlorodky* (2014).

Ve vězení tvořil pro své děti i **Ivan Martin Jirous**, básník, držitel literární ceny Jaroslava Seiferta za celoživotní básnické dílo, signatář Charty 77 a organizátor undergroundového života v sedmdesátých letech. Nakladatelství Meander vydalo v roce 2011 autorovu *Velikonoční pohádku o kohoutech, bourče a duze*, která získala ocenění Nejkrásnější dětská kniha Podzimního knižního veletrhu v Havlíčkově Brod. Je zábavným

⁶³ STRÁNSKÝ, Jiří. *Povídáčky pro Klárku*. Praha: Sedistra, 1996.

⁶⁴ URBANOVÁ, Svatava. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90.let XX.století*. Olomouc: Votobia, 2004, s. 95.

vyprávěním o tom, jak kohouti obarvili svět. Text podtrhují bláznivé ilustrace Luboše Drtiny.

V produkci nakladatelství se objevuje i jméno **Václava Havla**, který, jak je známo, je autorem především absurdních dramát. Ivana Pecháčková se zasloužila o vydání jediného textu, který věnoval dětem, s názvem *Pižďuchové* (2003). Ve slovníku bychom význam tohoto slova hledali marně. Knihou se prolíná morální apel, postavy v „Pižďuších“ zpodobňují „zlovolníky“ a „prospěcháře“, před kterými je třeba čtenáře varovat. Nakladatelka velmi ráda v rozhovorech osvětluje okamžik, jak se dozvěděla o jeho existenci. „*Jednou nám četla dcera Emma při večeři úryvek a nechala nás hádat, kdo to napsal. Strašně jsme se smáli, ale nemohli jsme to uhodnout. Tipovali jsme, že to bude nějaký samizdatový spisovatel, tipovali jsme Kohouta, Klimenta, Klímu, a pak to vytáhla jako Uzel pohádek, který tehdy zorganizoval Ivan Klíma pro německé nakladatelství a obeslal asi dvanáct autorů, aby napsali každý jednu pohádku, a Havel si také nechal říct po dlouhém přemlouvání.*“⁶⁵

Autor **Vratislav Brabenec**, básník a člen kapely The Plastic People of the Universe, musel sepsat své příběhy pro děti dokonce dvakrát, jelikož jeho původní rukopisy adresované své dceři Nikole byly v minulém režimu zabaveny. V roce 2005 vyšly v Meanderu pod názvem *Všude je střed světa*. Povídkami se prolíná autorův názor na svět, který klade důraz na hodnotu domova a přírody. Pokud se koná autorské čtení této knihy, zpravidla nechybí ani hudební doprovod Vratislava Brabence.

Kromě známých českých autorů vycházejí v Meandru čas od času i díla debutantů. Příkladem je autorka **Pavla Hájková**, rozhlasová redaktorka ve Vysílání pro děti a mládež, která vydala svou *Rusalku* (2002), nebo **Lenka Uhlířová**, překladatelka a redaktorka, jíž v Meandru vyšla kniha *Velká cesta Malého pána* (2008). Tento fantazijní příběh plný dobrodružství byl zfilmován pod názvem *Malý pán* (2015).

Nakladatelka Ivana Pecháčková napomáhá mladým autorům k jejich prosazení tím,

⁶⁵ MYŠKOVÁ, Ivana. *Na Václava Havla a jeho Pižďuchy vzpomíná Iva Pecháčková*. Mozaika: ČRo Vltava, 22.12.2011. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/mozaika/literatura/_zprava/na-vaclava-havla-a-jeho-pizduchy-vzpomina-iva-pechackova--993518

že ilustraci titulů svěřuje známým výtvarníkům. A naopak, v případě, že se chce neznámý ilustrátor prosadit, snaží se pro jeho pole působnosti vybrat titul známého autora.⁶⁶

Jediné české původní komiksové knihy v Meanderu pochází od autorky **Lucie Lomové**. Její komiks *Anča a Pepík zasahují* byl prvním vydaným titulem v rámci edice *Pro Emu*, autorka ho nazývá „sebranými myškami“⁶⁷. Anča a Pepík jsou dvě myšky, dalo by se říci v dětském věku, a prožívají spolu mnohá dobrodružství. Jejich komiksový příběh se odehrává v prostředí města, ale i čarovného lesa, kde se setkávají s mnoha pohádkovými bytostmi. Komiksy jsou pro svou nenáročnost určeny spíše pro dětskému adresátovi.

Rok poté Meander vydal pokračování komiksu *Anča a Pepík opět v akci* (2007), ten je situován převážně do prostoru města. Komiks si zachovává nádech dobrodružství a dětské fantazie, ale staví čtenáře do reálného světa (prostředí nočního města, sociálně vyloučené osoby apod.).

Příběhy Anči a Pepíka vycházely v průběhu let 1994 – 1997 v časopise Čtyřlístek na pokračování. Lucie Lomová působila v Meanderu i jako ilustrátorka, vytvořila výtvarný doprovod k výboru veršů Františka Hrubína – *Říkadla pro celý den a taky navečer*. V současné době se autorka soustředí na tvorbu komiksu pro dospělé.⁶⁸

Zahraniční autoři

V nakladatelství vycházejí krom původních českých knih také originální tituly zahraničních autorů. Některé rukopisy jsou do Meanderu zaslány na základě jeho kladných referencí, jiné jsou vybírány podle zájmu nakladatelky. Produkce zahraničních autorů přeložená do češtiny se soustředí na dosud nevydaná díla, nebo na díla, jež by si zasloužila kvalitnější překlad nebo lepší vizuální úpravu.

Téměř po padesáti letech se svého reprintu dočkalo v rámci edice **Modrý slon** dílo **Selmy Lagerlöfové** *Podivuhodná cesta Nilse Holgerssona Švédskem* (2005), ilustrované Jiřím Sopkem. Do češtiny ho přeložila Dagmar Hartlová, oceněna za tento počín

⁶⁶ ČINÁTLOVÁ, Blanka. *Děti se v kavárně cítí dobře: S Ivanou Pecháčkovou o knihách, které vedou děti k umění*. A2, roč. 2014, č. 4. Dostupné z: <http://www.meander.cz/rozhovor-a2-42014>

⁶⁷ Příběh je o dvou statečných myších procházejících mnoha dobrodružstvími.

⁶⁸ NEZBEDA, Ondřej. *Sen je stejná skutečnost*. Instinkt, č. 44, 2.11.2006. Dostupné z: <http://www.meander.cz/authorswork/lucie-lomova-sen-je-stejna-skutecnost>

umístěním do Honour listu Zlaté stuhy IBBY. *Podivuhodná cesta* má svojí zajímavou historií, autorka ji původně napsala na objednávku jako učebnici vlastivědy pro potřebu švédských škol v letech 1906-1907, ale poté byla vydávána i jako klasické literární dílo pro děti. Text, který vychází v Meanderu, je pak oproti původní verzi přestylizovaný a převyprávěný.⁶⁹ Pohádkový příběh protivného kluka, kterého domácí skřítek za trest přemění v trpaslíka, se odehrává na hřbetě housera Martina. Cestují spolu švédskou krajinou do Laponska a zase zpět. Při cestě se objevují hory, řeky a lesy, kterým autorka knihy vytvořila reálné názvy a vlastní pojmenování.

Dílo *Vrány z Hruškovic* autora **Aldouse Huxleyho**, světově proslulého filosofa, bylo v Čechách poprvé vydáno Meanderem v roce 2006 v rámci edice Modrý slon. Do češtiny ho přeložila Ivana Pecháčková a ilustracemi ho doprovodil Jiří Sopko. Jedná se o jediný titul, který autor adresoval dětem. V případě A. Huxleyho byl psán pro čtyřletou neteř Olivii, dílo pochází z roku 1944. Kniha *Vrány z Hruškovic představuje klasickou pohádku na způsob bajky o tom, jak slabší zvítězí pomocí důvtipu nad násilím*.⁷⁰

Kdo by neznal irského romanopisce a básníka **Jamese Joyce**. Málokdo už ale ví, že je autorem dílka *Kočka a čert* napsaného ve 30. letech pro svého vnuka. V pohádkovém příběhu vystupuje nadpřirozená bytost čerta, která městečku na břehu Loiry vystaví most přes řeku, nikoli však zadarmo. V Meanderu vyšla kniha 13.1.2011 u příležitosti 70. výročí autorovy smrti.

Jméno **Johna Irvinga** se nám jistě vybaví ve spojitosti s románem *Svět podle Garpa*, nebo *Pravidla moštárny*. Meander ale v roce 2007 vydal i jeho titul *Jako by se tu někdo snažil nevydat ani hlásku*, který byl původně jedním z příběhů románu *Rok s vdovou*. Krátký příběh chlapce Toma, kterého probudí prapodivný zvuk uprostřed noci, se zakládá na jednom pocitu, na strachu. K textu ladí i strašidelné ilustrace Tatjany Hauptmannové.

Původní tvorba zahraničních autorů tvoří značnou část nakladatelské produkce v edici **Pro Emu**. Francouzský tvůrce komiksu **Emmanuel Guibert** se ve své tvorbě

⁶⁹ DEJMALOVÁ, Kateřina. *Podivuhodné proměny Nilse Holgerssona*. A2, roč. 2005, č. 10. Dostupné z: <http://www.advojka.cz/archiv/2005/10/podivuhodne-promeny-nilse-holgerssona>

⁷⁰ ZDRAŽILOVÁ, Nikoleta. Aldous Huxley napsal pro děti *Vrány z Hruškovic*. První čtení, 14.9.2014. Dostupné z: <http://www.citarny.cz/index.php/nove-knihy/knihy-pro-deti/prvni-cteni/195-aldous-huxley-napsal-pro-dti-vrany-z-hrukovic>

nechal inspirovat příběhy Alana I. Copea, amerického veterána z druhé světové války, a již několik let po sobě jsou vydávány v nakladatelství Meander pod názvem *Alanova válka*. Po zpracování Alanových válečných vzpomínek ale autor s hrdinou zůstává i nadále, v komiksové knize *Alanovo dětství* (2014). Válečným hrdinou je i další postava Guibertových komiksů, fotograf Lefévr, působící v misi v Afgánistánu. Jeho příběh zpracoval Guibert do dokumentární grafické novely⁷¹ s názvem *Fotograf*. Novela byla původně vydána ve Francii ve třech dílech, Meander ji vydal v roce 2012 v jednom svazku.

Hojně zastoupena je v komiksové edici i tvorba argentinského kreslíře **Ricarda Linierse**. Ivana Pecháčková vydala již osm svazků komiksu *Macanudo* v překladu Markéty Pilátové.

3.4 Přehled produkce nakladatelství Meander v letech 1997 – 2015

Níže uvedený přehled produkce nakladatelství Meander se bude opírat o databázi Národní knihovny ČR a o oficiální webové stránky nakladatelství Meander.

Rok 1997

PECHÁČKOVÁ, Ivana. *Adventní kalendář*. Praha: Meander, 1997.

PECHÁČKOVÁ, Ivana. *Legenda o Pražském Jezulátku*. Praha: Meander, 1997.

Rok 1999

PECHÁČKOVÁ, Ivana. *S Ferlinghettim v Praze: Rozhovory*. Praha: Meander, 1999.

Rok 2000

PECHÁČKOVÁ, Ivana. *Legenda o Golemovi*. Praha: Meander, 2000.

Rok 2001

HÁJKOVÁ, Pavla. *Rusalka*. Praha: Meander, 2001.

PECHÁČKOVÁ, Ivana. *Ruce pro Pražské Jezulátko*. Praha: Meander, 2001.

NIKL, Petr. *Pohádka o Rybitince*. Praha: Meander, 2001.

⁷¹ *Fotograf*. Nakladatelství Meander. Dostupné z: <http://www.meander.cz/fotograf>

Rok 2002

STRÁNSKÝ, Jiří. *Povídačky pro moje slunce*. Praha: Meander, 2002.

NIKL, Petr. *O Rybabě a Mořské duši*. Praha: Meander, 2002.

Rok 2003

HAVEL, Václav. *Pižduchové*. Praha: Meander, 2003.

FISCHEROVÁ, Daniela. *Duhové pohádky*. Praha: Meander, 2003.

Rok 2004

STRÁNSKÝ, Jiří. *Povídačky pro Klárku*. Praha: Meander, 2004.

ČERNICKÝ, Jiří. *O Sasance: dokument z pohádky*. Praha: Meander, 2004.

PECHÁČKOVÁ, Ivana. *Legenda o Golemovi*. Praha: Meander, 2004.

KANAJLO, Kateřina. *David, Nik a kouzelný cylindr*. Praha: Meander, 2004.

Rok 2005

BRABENEC, Vratislav. *Všude je střed světa*. Praha: Meander, 2005.

LAGERLÖF, Selma. *Podivuhodná cesta Nilse Holgerssona Švédskem*. Praha: Meander, 2005.

STRÁNSKÝ, Jiří. *Perlorodky: román pro kluky (a trochu i pro holky)*. Praha: Meander, 2005.

FISCHEROVÁ, Viola. *Co vyprávěla Dlouhá chvíle*. Praha: Meander, 2005.

Rok 2006

HUXLEY, Aldous. *Vrány z Hruškovic*. Praha: Meander, 2006.

LOMOVÁ, Lucie. *Anča a Pepík zasahují*. Praha: Meander, 2006.

NIKL, Petr. *Lingvistické pohádky*. Praha: Meander, 2006.

BRYCZ, Pavel. *Kouzelný svět Gabriely*. Praha: Meander, 2006.

SKÁLA, František. *Jak Cílek Lídu našel*. Praha: Meander, 2006.

ČERNICKÝ, Jiří. *Gagarinova věc = Gagarin's thing*. Praha: Meander, 2006.

MALÝ, Radek. *František z kaštanu, Anežka ze slunečnic*. Praha: Meander, 2006.

Rok 2007

NIKL, Petr. *Záhádky*. Praha: Meander, 2007.

LOMOVÁ, Lucie. *Anča a Pepík opět v akci*. Praha: Meander, 2007.

HRUBÍN, František. *Říkadla pro celý den a taky navečer*. Praha: Meander, 2007.

NIKL, Petr. *O Rybabě a Mořské duši*. Praha: Meander, 2007.

FISCHEROVÁ, Viola. *O Dorotce a Ukšukovi*. Praha: Meander, 2007.

VOKURKOVÁ, Alexandra. *O čertíčkovi*. Praha: Meander, 2007.

IRVING, John. *Jako by se tu někdo snažil nevydat ani hlásku*. Praha: Meander, 2007.

LOMOVÁ, Lucie. *Anna chce skočit*. Praha: Meander, 2007.

Rok 2008

UHLÍŘOVÁ, Lenka. *Velká cesta Malého pána*. Praha: Meander, 2008.

NIKL, Petr. *Pohádka o Rybitince*. Praha: Meander, 2008.

VACULÍK, Ludvík. *Petr má medvěda nebo co*. Praha: Meander, 2008.

PECHÁČKOVÁ, Ivana. *Legenda o svatém Václavovi*. Praha: Meander, 2008.

NIKL, Petr. *Jělěňovití: lesní lyrika*. Praha: Meander, 2008.

CRÉCY, Nicolas de. *Doba ledová*. Praha: Meander, 2008.

Rok 2009

BRABENEC, Vratislav. *Všude je střed světa*. Praha: Meander, 2009.

STRÁNSKÝ, Jiří. *Povídačky pro moje slunce*. Praha: Meander, 2009.

NIKL, Petr. *Niklův Blázníček*. Praha: Meander, 2009.

MALÝ, Radek. *Kam až smí smích*. Praha: Meander, 2009.

HIRŠAL, Josef. *Hiršalův skicák: básně a domalovánky pro děti*. Praha: Meander, 2009.

BINAR, Ivan. *Bibiana si píská na prsty*. Praha: Meander, 2009.

Rok 2010

PLATZOVÁ, Magdaléna. *Toník a jeskyně snů*. Praha: Meander, 2010.

PEZ, Alberto. *Tajný život blech*. Praha: Meander, 2010.

NIKL, Petr. *Přeshádky*. Praha: Meander, 2010.

NEZVAL, Vítězslav. *Moře láska má*. Praha: Meander, 2010.

PILÁTOVÁ, Markéta. *Kiko a tajemství papírového motýla*. Praha: Meander, 2010,

GUIBERT, Emmanuel. *Alanova válka*. Praha: Meander, 2010.

Rok 2011

NIKL, Petr. *Žlutí lvi*. Praha: Meander, 2011.

JIROUS, Ivan Martin. *Velikonoční pohádka o kohoutech, bourče a duze*. Praha: Meander, 2011.

FISCHEROVÁ, Viola. *O kočce Mňauce, pejsce Bibině a mamincině lyžařské botě*. Praha: Meander, 2011.

STRÁNSKÝ, Jiří. *O chamtivém králi*. Praha: Meander, 2011.

FISCHEROVÁ, Daniela. *Milion melounů*. Praha: Meander, 2011.

LINIERS. *Macanudo*. Praha: Meander, 2011.

JOYCE, James. *Kočka a čert*. Praha: Meander, 2011.

FISCHEROVÁ, Viola. *Jak zvířátka uzdravila smutný dům*. Praha: Meander, 2011.

WERNISCH, Ivan. *Chodit po provaze je snadné*. Praha: Meander, 2011.

Rok 2012

DĚDEČEK, Jiří. *Pohádka o Malé tlusté víle*. Praha: Meander, 2012.

MALÝ, Radek. *Poetický slovníček dětem*. Praha: Meander, 2012.

HRNČÍŘ, Pavel. *Plechová Mina*. Praha: Meander, 2012.

BŘEZINOVÁ, Ivona. *Natálčin andulák*. Praha: Meander, 2012.

PECHÁČKOVÁ, Ivana. *Legenda o Pražském Jezulátku*. Praha: Meander, 2012.

PENNAC, Daniel. *Kamo a já*. Praha: Meander, 2012.

PENNAC, Daniel. *Kamo. Nápad století*. Praha: Meander, 2012.

GUIBERT, Emmanuel. *Fotograf*. Praha: Meander, 2012.

TINKOVÁ, Daniela. *Dvě legendy o Loretě*. Praha: Meander, 2012.

FISCHEROVÁ, Daniela. *Duhové pohádky*. Praha: Meander, 2012.

NIKL, Petr. *Divňáci z Ňjújorku*. Praha: Meander, 2012.

Čertovo kopyto: třicet pohádek. Praha: Meander, 2012.

Rok 2013

PEZ, Alberto. *Zombíkovo narození*. Praha: Meander, 2013.

JARAB, Jan. *Tajemství strýce Erika: šestero pohádek nejen o trpaslících*. Praha: Meander, 2013.

KRIS. *Svoboda!: Rusko, 1914-1920: fiktivní válečný deník příslušníka Československé legie. 1. díl, Z Prahy do Čeljabinska*. Praha: Meander, 2013.

GUIBERT, Emmanuel. *Profesorova dcera*. Praha: Meander, 2013

HAAN, Linda de. *Princ & princ*. Praha: Meander, 2013.

CURTIL, Sophie. *Pár hřebíčků a nic víc*. Praha: Meander, 2013.

LIPUS, Radovan. *O smutné továrně*. Praha: Meander, 2013.

STANČÍK, Petr. *Mrkev ho vcucla pod zem*. Praha: Meander, 2013.

PENNAC, Daniel. *Kamo: Agentura Babylon*. Praha: Meander, 2013.

PEZ, Alberto. *Je důležité, aby děti spaly s kočkou v posteli*. Praha: Meander, 2013.

PECHÁČKOVÁ, Emma. *Holub Kolumb*. Praha: Meander, 2013.

NIKLOVÁ, Libuše, NIKL, Petr. *Foukací povídky*. Praha: Meander, 2013.

ZAHRÁDKA, Tomáš. *Dědeček: (3 pohádky)*. Praha: Meander, 2013.

PRCHALOVÁ, Eva. *Cesta svatým Vít-ahem*. Praha: Meander, 2013.

Rok 2014

KELER, Alain. *Zprávy od Alaina*. Praha: Meander, 2014.

STANGL, Katrin. *Silný jako medvěd*. Praha: Meander, 2014.

BERNASCONI, Pablo. *Sen malého kapitána Arsenia: deník vynálezů*. Praha: Meander, 2014.

- MALÝ, Radek. *Příhody matky Přírody*. Praha: Meander, 2014.
- GOBLET, Dominique. *Předstírat je prostě lhát*. Praha: Meander, 2014.
- STRÁNSKÝ, Jiří. *Perlorodky: román pro kluky (a trochu i pro holky)*. Praha: Meander, 2014.
- NIJLAND, Stern. *Paní Apolenka a velká jitrnicová záhada*. Praha: Meander, 2014.
- TÄUBELOVÁ, Kristýna. *Nesmrtelný méďa*. Praha: Meander, 2014.
- BYSTROV, Michal. *Nech ten mech*. Praha: Meander, 2014.
- PERSSON, Klára. *Molly & Zuza*. Praha, Meander, 2014.
- Mistr sportu skáče z dortu: (říkadla, básničky, písničky a jiné srandičky)*. Praha: Meander, 2014.
- PEZ, Alberto. *Matěj objevuje*. Praha: Meander, 2014.
- PENNAC, Daniel. *Kamo: Kamův útěk*. Praha: Meander, 2014.
- STANČÍK, Petr. *Jezevec Chrujda točí film*. Praha: Meander, 2014.
- BRUNSCHWIG, Luc. *Holmes (1854/+1891?)*. Praha: Meander, 2014.
- BERNASCONI, Pablo. *Deník kapitána Arsenia: létající stroj*. Praha: Meander, 2014.
- SJÖBERG, Lena. *Bleší cirkus na cestě*. Praha: Meander, 2014.
- GUIBERT, Emmanuel. *Alanovo dětství: podle vzpomínek Alana Ingrama Copea*. Praha: Meander, 2014.

Rok 2015

- BINAR, Ivan. *Kráva a dědeček*. Praha: Meander, 2015.
- FISCHEROVÁ, Daniela. *Tetovaná teta*. Praha: Meander, 2015.
- KONÁRKOVÁ, Marcela. *Galerie aneb Arturovo dobrodružství*. Praha: Meander, 2015.
- STANČÍK, Petr. *Jezevec Chrujda staví nejdřív urychlovač a pak zase pomalič*. Praha: Meander, 2015

3.5 Ocenění

Kvalitní práce v oblasti literární produkce bývá odměňována každoročním vyhlášováním cen hned několika institucí. Na zrodu tak důležitého předmětu kulturního dědictví, jako je kniha, se podílí celá řada subjektů, spisovatel, výtvarník, grafik, typograf a samozřejmě nakladatel. Instituce, jako je Česká sekce IBBY, Památník národního písemnictví, Svaz českých knihkupců a nakladatelů a další, si uvědomují nejen to, že je potřeba ocenit kvalitní knihy, ale také je touto cestou propagovat. Oceněné knihy se pak lépe ujímají na knižním trhu a stávají se terčem zájmu čtenářů. I nakladatelství Meander se může pyšnit celou řadou ocenění.

Zlatá stuha IBBY

Zlatá stuha IBBY je celostátní ocenění v oblasti literatury pro děti a mládež v České republice. Jejím cílem je ocenit významné ediční činnosti a vyjádřit tak kulturní i společenskou prestiž autorů a jejich děl. Vyhlášovatelem je Česká sekce IBBY – Společnost přátel knihy pro mládež ve spolupráci s Památníkem národního písemnictví, Klubem ilustrátorů dětské knihy, Obcí překladatelů a Národním pedagogickým muzeem a knihovnou J. A. Komenského. Ceny jsou udíleny ve čtyřech oblastech tvorby – původní česká slovesná tvorba; překlad; výtvarná tvorba; komiksová tvorba.⁷² Autoři a výtvarníci působící v nakladatelství Meander získali tato ocenění:

Viola Fischerová: *Co vyprávěla Dlouhá chvíle*, ilustrace, 2005.

Jiří Stránský: *Perlorodky*, původní česká slovesná tvorba, 2005.

Petr Nikl: *Lingvistické pohádky*, ocenění za text, 2006.

Lucie Lomová: *Anna chce skočit*, zvláštní ocenění, 2007.

František Hrubín: *Říkadla pro celý den a taky navečer*, nakladatelský počín, 2007.

Petr Nikl: *Záhádky*, zvláštní ocenění, 2007.

Viola Fischerová: *Co vyprávěla Dlouhá chvíle*, Honour list za text, 2008.

Petr Nikl: *Lingvistické pohádky*, Honour list za ilustrace, 2008.

⁷² Statut Zlaté stuhy. Dostupné z: <http://www.ibby.cz/index.php/statut-zlate-stuhy>

Dagmar Hartlová: *Podivuhodná cesta Nilse Holgerssona Švédskem*, Honour list za překlad, 2008.

Jan Jařab: *Tajemství strýce Erika*, původní česká slovesná tvorba, 2014.

Emma Pecháčková: *Holub Kolumb*, původní česká slovesná tvorba, 2014.

Eva Prchalová: *Cesta svatým Vít(ah)em*, původní česká slovesná tvorba, 2014.

Lucie Dvořáková: *Jezevec Chrujda točí film*, ilustrace, 2015. (Autor: Petr Stančík)

Jaromír Plachý: *Mistr sportu skáče z dortu*, ilustrace, 2015. (Autor: Jan Nejedlý)

Nikola Hoření: *Příhody matky Přírody*, ilustrace, 2015. (Autor: Radek Malý)

Magnesia Litera

Úkolem Magnesia Litery je propagovat kvalitní literaturu bez ohledu na žánry. Porotci pocházejí z Obce spisovatelů, PEN klubu, Svazu českých knihkupců a nakladatelů, Obce překladatelů, České sekce IBBY a Akademie věd ČR. V současnosti se cena uděluje v devíti kategoriích: Litera za prózu, Litera za poezii, Litera za překladovou knihu, Litera pro objev roku, Litera za literaturu faktu, Litera za nakladatelský čin, Kosmas cena čtenářů, Litera za knihu pro děti a mládež, Magnesia Litera – Kniha roku.⁷³ Z nakladatelství Meander byli Magnesií Literou oceněni:

Viola Fischerová: *Co vyprávěla Dlouhá chvíle*, 2006, kategorie Kniha pro děti a mládež.

Petr Nikl: *Záhádky*, 2008, kategorie Kniha pro děti a mládež; Kniha roku.

Nejkrásnější česká kniha roku ČR

Cenu uděluje každoročně Památník národního písemnictví v sedmi kategoriích: odborná literatura, krásná literatura, literatura pro děti a mládež, učebnice a ostatní didaktické pomůcky, knihy o výtvarném umění, katalogy, bibliofilie a autorské knihy.⁷⁴ V soutěži Nejkrásnější česká kniha roku ČR zvítězili tito autoři a ilustrátoři:

Petr Nikl: *O Rybabě a mořské duši*, 1. místo, 2002.

⁷³ *Magnesia Litera*. Dostupné z: <http://www.magnesia-litera.cz>

⁷⁴ *Nejkrásnější česká kniha roku*. Dostupné z: <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/o-nckr/>

Jiří Černický: *O Sasance*, 2. místo, 2004.

Petr Nikl: *Lingvistické pohádky*, 2. místo, 2006.

Viola Fischerová: *O Dorotce a psovi Ukšukovi*, 3. místo, 2007.

Petr Nikl: *Záhádky*, 1. místo, 2007.

Petr Nikl: *Jěľňoviti*, ilustrace, 2009.

Ivan Wernisch: *Chodit po provaze je snadné*, 1. místo, 2011.

Michal Bystrov: *Nech ten mech*, 1. místo, 2014.

4 Petr Nikl jako osobnost a autor nakladatelství Meander

„Jedno ve mně provokuje druhé.“⁷⁵

Petr Nikl

Petr Nikl se dá charakterizovat slovy všestranný umělec. Jeho jméno se libozvučně nese společností, ať je to ve spojitosti s nakladatelstvím Meander, s pořádáním rozličných výstav v Čechách i ve světě, s hudebními vystoupeními, nebo divadelními představeními. Těžko uvěřit, že všechny tyto aktivity lze přisoudit jedinému člověku. V příštích kapitolách se pokusíme charakterizovat Petra Nikla jako výtvarníka, hudebníka, divadelníka a performeru, a především jako spisovatele nakladatelství Meander.

4.1 Osobnost Petra Nikla

Petr Nikl se narodil 8. listopadu 1960 ve Zlíně. Vyrůstal v uměleckém prostředí, jeho matka Libuše Niklová byla návrhářkou hraček pro děti (gumových, plastových a později nafukovacích) pro firmu Fatra Napajedla. Vyvážely se kromě Československa i do dalších zemí. Hračky Niklovi tedy vyráběli sami rodiče a on byl vždy jejich „pokusný zajíc“. *„Bylo jim třeba vždy nafouknout duši, aby se zjevil jejich tvar.“⁷⁶* Petr Nikl na dětství rád vzpomíná, na počtu maminčiným hračkám dokonce uspořádal několik výstav. Otec Petra Nikla byl akademický malíř, a dědeček pak dřevomodelář, který vylepšoval design pro plynové masky vyrobené v Baťových závodech. *„Každý z nich měl svoje záhadné prostředí kvasu. Díky tomu, že jsem byl přítomen procesu vzniku výtvorů, vnímal jsem intenzivněji jejich zvláštní smysl.“⁷⁷* Vyrůstal ve Zlíně v činžovním domě, ale prázdniny a víkendy trávil s rodinou na venkovské chalupě v přírodě nedaleko Zlína.

⁷⁵ Petr Nikl: Meze interaktivity. Interview ČT24, 4.8.2009. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10095426857-interview-ct24/209411058040804/dalsi-casti/280>

⁷⁶ Petr Nikl. Dostupné z: http://www.tvrdohlavi.cz/petr_nikl.html

⁷⁷ VRABCOVÁ, Markéta. *Petr Nikl: Největší radost má člověk, když něco nového vzniká*. Naše rodina, 10/2007. Dostupné z: www.meander.cz

Vystudoval Střední uměleckoprůmyslovou školu v Uherském Hradišti. V roce 1981 se přestěhoval do Prahy a pokračoval ve studiu na Akademii výtvarných umění v Praze pod vedením ho profesorů Arnošta Paderlíka a Jiřího Ptáčka. V roce 1985 založil s přáteli výtvarníky divadelní spolek *MEHEDAHA*, společně s Františkem Petrákem vydávali sešity nonsensové poezie spolku. Dva roky poté spoluiniciuje založení tvůrčí umělecké skupiny *Tvrdohlaví*, která v průběhu dalšího desetiletí uspořádala několik výstav u nás i ve světě.

Petr Nikl o sobě tvrdí, že je „bezčasec“.⁷⁸ Nepřemýšlí o tom, jakou aktivitu kdy bude dělat, spoléhá na své vnitřní podněty. „*Někdy mám chuť se vyjádřit textem, někdy divadlem, jindy jenom pohybem, nebo hudbou.*“⁷⁹

4.1.1 Petr Nikl jako výtvarník a tvůrce výstav

První výstava Petra Nikla společně s jeho přáteli ze studia se odehrávala v lese, v té době mu bylo něco málo přes dvacet let. „*Přinesli a rozestavěli jsme v lese nakreslené postavy lidí ve skutečné velikosti a pomocí chemlonových klubek vznikla mezi nima, námi a stromy spontánně barevná pavučina.*“⁸⁰ Samostatnou výstavu své výtvarné tvorby pak Petr Nikl pořádá v roce 1987 v Praze.

Od roku 1987 až do 1991 pořádá výstavy s akční skupinou *Tvrdohlaví*, jejich tvorba byla svá, nehlásila se k žádnému uměleckému směru, nechtěla se nechat „zaškatulkovat“.

Po rozpadu skupiny pořádá Petr Nikl výstavy i nadále. V Čechách se uskutečnily mnohé z nich - **Zemřelé hračky**, Praha, 1993; **Prasklá pohádka**, Klatovy, 1998; **Papoušek střelený do Vesmíru**, Praha, 1999, další proběhly v Německu, na Ukrajině, ve Finsku a v Rakousku.

V roce 1995 byl za svůj přínos výtvarnému umění oceněn Cenou Jindřicha Chalupického.

V posledních letech zaznamenaly velký ohlas skupinové výstavy, na kterých se Petr Nikl podílel. Výstava **Hnízda her**, umístěná do prostor pražského Rudolfiny, byla

⁷⁸ VRABCOVÁ, Markéta. *Petr Nikl: Největší radost má člověk, když něco nového vzniká*. Naše rodina, 10/2007. Dostupné z: www.meander.cz

⁷⁹ UHRINOVÁ, Mária. *Hravost jako přístup k životu*. 5.4.2012. Dostupné z: <http://www.meander.cz/authorswork/petr-nikl-hravost-jako-pristup-k-zivotu>

⁸⁰ Petr Nikl. Dostupné z: http://www.tvrdohlavi.cz/petr_nikl.html

jakýmsi hřištěm. Vystupovalo zde více než padesát umělců a hudebních těles. Autorem i divákem her mohl být každý, kdo „*tam a tehdy právě byl a chtěl*“.⁸¹

Expozice **Zahrada hra fantazie a hudby** v japonském Aichi na EXPO 2005 v sobě měla zachována prvek hry. Autor Petr Nikl ji charakterizoval takto: „*Je to snaha nastavit počítačové sféře nějakou alternativu, jakousi technologickou ekologii. Vracíme se k přírodě tím, že do prostoru klademe nástroje, které fungují na základních optických a akustických principech.*“⁸² Příkladem takového exponátu byl například vodní klavír.

Ve spolupráci s českými i zahraničními umělci utváří Petr Nikl již několik let uměleckou koncepci projektu **Orbis Pictus PLAY**, inspirovaného dílem J. A. Komenského *Labyrint světa a ráj srdce*. Součástí jsou interaktivní expozice *Brána do světa tvořivé lidské fantazie*, *Labyrint světla*, *Leporelohra* a *PLAY*. Smyslem jednotlivých expozic je odložit starosti všedního dne a rozvíjet fantazii prostřednictvím her a nástrojů.⁸³

V roce 2011 uspořádal Petr Nikl výstavu hraček nesoucí název **Já jsem tvůj zajíc**. Právě touto výstavou vyjadřuje poctu mamince Libuši Niklové a jejímu dílu. K příležitosti výstavy dokonce uspořádal na jevišti Divadla Archa hudebně scénický obraz „Já jsem tvůj zajíc“. Hračky putovaly i daleko za hranice Čech, v roce 2011 Petr Nikl přenesl výstavu hraček do Paříže, kde se konala pod názvem „*Plastique Iudique*“.⁸⁴ Další zajímavou expozici s názvem **Švábení** (2014) vytvořil Petr Nikl ve Ville Pellé v pražských Dejvicích. Různě barevné obrazy nebyly vytvářeny samotným autorem, ale malými robotickými šváby.⁸⁵

⁸¹ ŽANTOVSKÁ, Kristina. *Planeta snivců se začala osidlovat*. Divadelní noviny. Dostupné z:

<http://host.divadlo.cz/noviny/archiv/cislo6/strana2.html>

⁸² *Češi na Expo: říše plná hudby a fantazie*. MF DNES, 25.3.2005. Dostupné z: <http://kultura.idnes.cz/cesi-na-expo-rise-plna-hudby-a-fantazie-dhc-/vytvarne-umeni.aspx?c=2005M071a10B>

⁸³ *Orbis Pictus PLAY*. Dostupné z: <http://www.orbis-pictus.com/o-projektu-orbis-pictus-play-p13.html>

⁸⁴ *Veselé plastové hračky výtvarnice Libuše Niklové se chystají dobýt Paříž*. iDNES, 26.5.2011. Dostupné z: http://bydleni.idnes.cz/nafukovaci-hracky-0m8-/architektura.aspx?c=A110526_155205_architektura_web

⁸⁵ *Dejvickou Villu Pellé obsadili šváby Petra Nikla*. Česká televize. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/288857-dejvickou-villu-pelle-obsadili-svabi-petra-nikla/>

4.1.2 Petr Nikl divadelníkem a performerem

Svůj vztah k loutkovému divadlu zdědil Petr Nikl po svém dědečkovi. Loutky si od mládí sám vyřezával. Za dobu fungování loutkového spolku *MEHEDAHA* vystoupil s přáteli na několika desítkách představení. Performace spočívaly v dramaticko-hudebních kreacích, předváděly se v soukromých bytech, na vernisážích i v divadlech.⁸⁶ Podstata představení tkvěla ve svobodě vyjádření, součástí představení se mohl stát i divák.

V devadesátých letech začal Petr Nikl spolupracovat s divadlem Archa, v němž uskutečnil celou řadu představení (*Requiem za loutky*, *Tanec hraček* apod.) Při realizaci svých performancí, jež jsou hrou s prostorem, předměty, světlem a zpěvem, vytváří na jevišti živé obrazy.

4.1.3 Petr Nikl hudebníkem

Vzhledem k tomu, že je Petr Nikl stydlivé povahy, není mu příjemná tichá a intimní atmosféra autorského čtení z knihy, proto je většinou doprovází zpěvem (nebo rapem). Krom toho působí v ochotnickém hudebním souboru **Lakomé Barky**, se kterým vydal desky *Nebojím se smrtihlava*, *Přesletec*, *Kudlanka* a *Noty mollové*.

Nebyl by to Petr Nikl, kdyby hudbu nepropojil s experimentem. V roce 2014 uspořádal s dalšími hudebníky *Výchovný koncert* v divadle Archa. Zavedl návštěvníky do „hudební kunstkamery“, tedy do kabinetu hudebních kuriozit.⁸⁷ Hudebníci zahráli na nástroje jako preparovaný klavír, laserová spektakulární struna, laděné sklo a další.

4.1.4 Petr Nikl spisovatelem

Literární pokusy měl Petr Nikl dlouhá léta schované v šuplíku. Naštěstí o nich tušila Ivana Pecháčková, spolužačka ze studia na AVU, která krátce po založení

⁸⁶ Petr Nikl. Dostupné z: http://www.tvrdohlavi.cz/petr_nikl.html

⁸⁷ *Petr Nikl láká do hudební kunstkamery v Arše*. Aktuálně.cz, 3.3.2014. Dostupné z: <http://magazin.aktualne.cz/kultura/hudba/petr-nikl-laka-do-hudebni-kunstkamery-v-arse/r~a5b29fbca2be11e3bc870025900fea04/>

nakladatelství Meander přemluvila Nikla, aby rukopisy vydal. Dosud bylo v edici Modrý slon vydáno deset autorových titulů, a další vydala i jiná nakladatelství.

Všechna díla si Petr Nikl sám výtvarně doprovází. Uvádí, že jeho záměrem není, aby textu opatřil výzdobu, nebo textem popsal, co čtenář vidí na ilustraci. „*Snažím se propojit dva světy, které vedle sebe samostatně fungují.*“⁸⁸ V roce 2015 byl pro svou podporu zájmu dětí o čtení a literaturu nominován za Českou republiku na Cenu Astrid Lindgrenové.⁸⁹

Dříve než se vydáme do říše básní a pohádek Petra Nikla, měli bychom krátce objasnit pojem nonsens.

4.2 Nonsens v díle Petra Nikla

Nonsensová tvorba se snaží mít svou svobodu a neuchopitelnost, přesto se jí dostává literárně-vědných bádání, která se pokouší ji charakterizovat a nějakým způsobem vymezit.

Ladislava Lederbuchová ve svém *Průvodci literárním dílem* charakterizuje nonsens jako „*kompoziční princip založený na nelogickém, nesmyslném spojení slov, motivů, témat působícím komicky nebo tragikomicky.*“⁹⁰ Nonsens prostupuje napříč literárními druhy a žánry, může se týkat prózy i poezie. Vytváření nesmyslných spojení slov ale sleduje samo o sobě jistý záměr, a totiž vytvořit atmosféru pro hru s fantazií.

Petr Nikl se prostřednictvím hry, která se prolíná jeho literární, výtvarnou, divadelní i hudební činností, snaží přivést adresáta k „*otevřenosti, komunikaci, tomu stavu dobře známému z dětství, kdy jsme prvně osahávali skutečnost a s rozkoší objevovali její tajemství.*“⁹¹

Kromě zábavné funkce lze tedy u nonsensové tvorby zaznamenat i funkci poznávací,

⁸⁸ UHRINOVÁ, Mária. *Hravost jako přístup k životu*. 5.4.2012. Dostupné z:

<http://www.meander.cz/authorswork/petr-nikl-hravost-jako-pristup-k-zivotu>

⁸⁹ Petr Nikl byl nominován na Cenu Astrid Lidgrenové. Dostupné z: <http://www.ibby.cz/index.php/ceny-a-ocenni-ibby/111-petr-nikl-byl-nominovan-na-cenu-astrid-lidgrenove-2015>

⁹⁰ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Původce literárním dílem*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2002, s. 210.

⁹¹ KOPÁČ, Radim. *Petr Nikl: Opustit rozum, vzdát se stereotypů*. Týdeník Rozhlas, 3.3.2009. Dostupné z: <http://www.meander.cz/authorswork/petr-nikl-opustit-rozum-vzdat-se-stereotypu>

kteřá tkví v podněcování fantazie a kreativity. Zároveň také umožňuje dětskému čtenáři poznávat rozdíl mezi realitou a snovým světem.

Petr Nikl je obdivovatelem Christiana Morgensterna, zakladatele německé nonsensové poezie, ale i dalších, Edwarda Leara, Ludvíka Aškenazyho a Lewisse Carrola. Zásadním okamžikem, který ovlivnil celou jeho tvorbu, bylo setkání s Ivanem Vyskočilem v osmdesátých letech, ke kterému docházel na literární semináře. Setkání Petru Niklovi „*potvrdila nasměrování a třibení podstatných věcí od těch nepodstatných.*“⁹²

Pokud se podíváme do kterékoli z knih Petra Nikla, měli bychom být připraveni se nechat se unést svojí fantazií. Ať už to bude prostřednictvím tématu a tvaru textu, jazykovými hříčkami, ale i obrázky, Petr Nikl si s námi bude hrát.

4.3 Literární tvorba Petra Nikla

Dříve než Petr Nikl začal vydávat v nakladatelství Meander, vyšlo několik jeho děl v jiných nakladatelstvích. K prvním vydaným titulům patřily almanachy experimentální tvorby sdružení *MEHEDAHA*. V osmdesátých letech vydal společně s Františkem Petrákem, dalším členem *MEHEDAHY*, celkem 13 sešitů nonsensové poezie.⁹³

Dílem, ve kterém se promítá výtvarné nadání Petra Nikla, je kniha **Vyhnání z ráje** (1998) vydaná v nakladatelství Divus. Dílko velebící si v plyšových deskách ukrývá několik karet, na nichž krom výtvarných maleb (Jana van Eycka, Masaccia, Giotta) nalezneme prozaické i poetické texty. Některé z karet jsou interaktivní, jejich posouváním vznikají další významy. Tematicky je dílo zaměřeno na stvoření člověka a život Adama a Evy. Petr Nikl za titul *Vyhnání z ráje* získal cenu Nejkrásnější kniha roku v kategorii knih pro děti mládež.

V básnické sbírce **Atlas SaltA** (Aulos, 2002) Petr Nikl představuje svá drobná čtyřverší (viz ukázka) pohybující se mezi realitou a halucinací. Vznikaly během autorova pobytu v nemocnici.⁹⁴ Výtvarnou stránku knihy tvoří jedenáct litografií.

⁹² KOPÁČ, Radim. *Petr Nikl: Opustit rozum, vzdát se stereotypů*. Týdeník Rozhlas, 3.3.2009. Dostupné z: <http://www.meander.cz/authorswork/petr-nikl-opustit-rozum-vzdat-se-stereotypu>

⁹³ Petr Nikl. Dostupné z: http://www.tvrdohlavi.cz/petr_nikl.html

⁹⁴ UHRINOVÁ, Mária. *Hravost jako přístup k životu*. 5.4.2012. Dostupné z: <http://www.meander.cz/authorswork/petr-nikl-hravost-jako-pristup-k-zivotu>

„Stékají mými smysly
provazce prázdných hrází,
z povlaků, co se vtiskly,
k povlakům, které schází.“⁹⁵

4.3.1 Pohádka o Rybitince

Pohádka o Rybitince otevřela v roce 2001 uměleckou edici Modrý slon nakladatelství Meander. Ilustrace knihy jsou tvořeny Niklovými mezzotinty, hlubotisky, postupně tvořené a tištěné z jedné zinkové desky.⁹⁶ Literární a výtvarná stránka tvoří dokonalou jednotu.

Nápaditost knihy překvapí čtenáře při prvním pohledu. Jednak je zvolen netradiční formát, jak je to u nakladatelství Meander zvykem, ale ihned na obalu knihy se čtenář setkává s hlavní hrdinkou příběhu, s Rybitinkou. Vnitřek knihy pak ukrývá poetické vyprávění o rybce putující Obřím mořem se snahou zachránit podmořské živočichy před nebezpečím. Před samotnou pohádkou najdeme poděkování a píseň o velrybě stylizovanou (snad) do tvaru velrybí ploutve vykukující z vody. V centrálním textu knihy se střídají prozaické a poetické úseky.

Když se zanoříme se do textu knihy, rázem se ocitneme v prostředí moře, kde se na „*dně leskne několik zakutálených škeblí,*“⁹⁷ spatříme vrchol Korálové hory vyčnívající nad hladinu, a staneme se svědky dobrodružství, jež se přihodilo Rybitince. Život v moři je v neustálém pohybu, vše tam dýchá, roste a hemží se. Rybitinka při svém putování potkává ryby, velryby, ale i kladivouna, hrouzka i murénu. Pohyb všech živočichů může čtenář i slyšet. „*A v tom třššst – a byla tryskem na světle.*“⁹⁸ Nebezpečí pro všechny představuje mořská žízeň. Jak to ale u pohádek bývá, nakonec to vždy dobře dopadne.

⁹⁵ NIKL, Petr. *Atlas SaltA*. Praha: Aulos, 2002.

⁹⁶ Ivan Špirk v doslovu *Pohádky o Rybitince*.

⁹⁷ NIKL, Petr. *Pohádka o Rybitince*. Praha: Meander, 2001, nestránkováno.

⁹⁸ Tamtéž.

Petr Nikl neklade fantazii žádné meze. Jinak bychom se nikdy nedozvěděli třeba vysvětlení, proč vlastně mají všechny velryby vodotrysk.

4.3.2 O Rybabě a mořské duši

Nejkrásnější českou knihou roku 2002 v kategorii literatury pro děti a mládež je pohádka *O Rybabě a mořské duši*. Rukopis se schovával asi 15 let v Niklově šuplíku. Literární text je opět vyzdoben mezzotinty Petra Nikla. Jednotlivé odstavce textu zakončuje vlnka, která odkazuje k básni *Malá rybí hudba* od Christiana Morgensterna.⁹⁹

Motto této knihy nalezneme v úvodu: „*Co mě napadlo, když jsem kreslil ryby, které mě napadaly, když jsem o nich psal.*“

Podruhé se Petrem Niklem vydáme do mořské říše. Aby ji čtenář mohl spatřit, musí se tentokrát ponořit opravdu hluboko pod hladinu, kde na něj padne tma. Až okolo něj bude tma nejčernější, třeba se okolo mihne i rybka Rybaba, která nadevše touží spatřit světlo a přinést ho do hlubiny.

*„Na dně hlubiny je kluzko,
na dně hlubiny je úzko,
na dně hlubiny je klid,
kdo chce, může ten klid pít.“¹⁰⁰*

Díky doprovodným ilustracím a všude panující tmavě zelené barvě si lze vychutnávat atmosféru pochmurné hlubiny.

Spolu s Rybabou musíme překonat mnohé překážky, než se dostaneme za světlem. Můžeme se vžít do pocitů, které prožívá Rybaba, protože Petr Nikl je dokáže bravurně popsat.

„Rybabu cosi vymrštilo, jako by ze sebe shodila těžké mořské šaty. Pojednou se jí zdálo, že moře bylo z medu.“¹⁰¹

⁹⁹ *O Rybabě a mořské duši*. Dostupné z: www.meander.cz

¹⁰⁰ Úvodní a závěrečné verše pohádky.

¹⁰¹ NIKL, Petr. *O Rybabě a mořské duši*. Praha: Meander, 2002, nestránkováno.

Na suchozemském světě s pak dějí podivné věci, které rybka nechápe. Potkává se se zvířaty, která dosud neznala. Atmosféra je odlehčena rytmizovaným jazykem a vtipnými prvky (živočichové se v hlubině zdraví slovy „Dobrý proud.“, ale to pak suchozemští tvorové nejsou s to pochopit). Jako každá pohádka pak směřuje k dobrému konci a naplnění přání.

4.3.3 Lingvistické pohádky

Lingvistické pohádky vydalo nakladatelství Meander roku 2006. Opět to byla autorova tvorba vytažená ze šuplíku. Byly napsány roku 1994.

Tyto „jazykové kotrmelce“, jak je Petr Nikl nazývá, byly oceněny Zlatou stuhou IBBY za text (2006) a obsadily 2. místo v soutěži Nejkrásnější kniha roku 2006.

Petr Nikl nás s sebou vezme do říše „Lingvizie“, kde se odehrává 21 pohádkových příběhů. První příběh se jmenuje *Pohádka o dlouhém žirafím spánku*, právě ta nás zavede do říše Lingvizie poté, co žirafa usne. Během žirafího spánku nám autor vypráví dalších dvacet pohádek o zvířatech, ve kterých si různě pohrává s jazykem. V mnoha pohádkách je oslabena dějovost.

Prostředkem, který autor hojně využívá, je zvukomalba. Můžeme si přečíst *Nejměkčí pohádku*. To je taková pohádka, „když při čtení mlaská jazyk.“¹⁰² Je postavena na hromadění slov s měkkými souhláskami (ť, ň, d’), které při vyprávění působí dojem měkkosti a vlídnosti. Příběh pohádky vypráví o svišti, jemuž se zdají dobrodružné sny.

„Když měsíc zruřověl a světlo probudilo labuť, tůhýka, tuleně, hlemýždě, sledě i laň, svišť ještě tvrdě chrněl a příjemně si snil. Jen stín se měkce vlnil.“¹⁰³

Dojmem zamračenosti má na nás naopak působit *Skřípavá pohádka*, jež atmosféru skřípání navozuje pomocí kakofonie.

„Za jarního jitra, když tře se vřes a vrže strom a rose se třpytí v krajině trav, když právě z průrvy se odkrojí tma, trpělivě pozoruj skřípavý obraz.“¹⁰⁴

¹⁰² NIKL, Petr. *Lingvistické pohádky*. Praha: Meander, 2006, s. 26.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 12.

V knize se střídají poetické a prozaické texty, mnohdy nonsensové. Tematicky je zaměřená na zvířecí motivy. Autor často mění formu básnického textu, někdy je dvouverším, nebo čtyřverším, jindy zase opisuje tvar nějakého objektu (obdélníku, kosočtverce).

*Tapír je nosní podivín,
je o dvou různých koncích,
putuje spolu s rozhraním,
vždy mezi dnem a nocí.¹⁰⁸*

Petr Nikl se snaží rozechvět obrazotvornost čtenáře mnoha způsoby. Často vytváří nová slova (*žirafáň*), nebo za sebou řadí slova nesmyslná.

„Skrz nerv želv tón harf zní, když v nich spí smrt stých larv.“¹⁰⁹

Prostřední část *Záhádek* tvoří krátké prozaické texty, stránky jsou rozčleněny na třetiny, proto si čtenář může s texty hrát, různě je kombinovat a obměňovat.

Záhádky Petra Nikla zůstávají záhadou, pátráním po smyslu a významu. Právě díky tomu se nad nimi dá do nekonečna přemýšlet a spekulovat o nich. Dílo tak plné hravosti vykouzlí úsměv na rtech jak dětem, tak dospělým.

4.3.5 Jěľěňovítí

Krátké nonsensové písňové texty a drobné prózy s názvem *Jěľěňovítí* byly vydány v roce 2008. Jsou sestaveny z textů a ilustrací, mezi nimiž je rozdíl i devětadvacet let.¹¹⁰ Dílo nese podtitul „lesní lyrika“. Do úvodu Petr Nikl umísťuje báseň *Měsíční tvary*, jejíž autorem je Niklův oblíbený spisovatel Christiana Morgenstern. Právě jím byl Nikl v době psaní textů nejvíce ovlivněn.

Titul *Jěľěňovítí* navazuje na předešlé *Lingvistické pohádky* a *Záhádky*, v nichž naplno vládne absurdita a hravost.

¹⁰⁸ NIKL, Petr. *Záhádky*. Praha: Meander, 2007, nestránkováno.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ KOPÁČ, Radim. *Petr Nikl: Opustit rozum, vzdát se stereotypů*. Týdeník Rozhlas, 3.3.2009. Dostupné z: <http://www.meander.cz/authorswork/petr-nikl-opustit-rozum-vzdat-se-stereotypu>

Kniha je rozdělena do dvou částí. První z nich „*O paroháčích*“ obsahuje především básnické texty. Některé z nich jsou zhudebněny (součástí knihy je i hudební CD s autorským zpěvem a přednesem devatenácti skladeb), proto se mohou uplatnit i jako ukolébavky.

*Letěl jsem dnes s jelenem,
takový byl chlupatý.
Doposud je v těle mém
od hlavy až po paty...¹¹¹*

Ve druhé části *Co píšou jeleni?* najde čtenář krátké prozaické povídky a nápady zabývající se myšlenkou, co by jeleni mohli psát svými parohy.

*Někteří jeleni, když nemají co psát, jdou spát.
Jiní jeleni, kteří nemají co spát, jdou psát.¹¹²*

Tmavě modrá barva, na níž je umístěn text, symbolizuje noční klid a vytváří atmosféru usínajícího lesa. Také lesní zvířata na obrázcích jakoby odpočívala. I přes uklidněnou atmosféru texty neztrácejí typickou hravost děl Petra Nikla.

*Jeleni
jsou vlastně
rohatí tuleni.
Tuleni
jsou vlastně
plešatí jeleni.
No ale...
Co ty nohy?!¹¹³*

¹¹¹ NIKL, Petr. *Jěleňovití*. Praha: Meander, 2008, nestránkováno.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ Tamtéž.

4.3.6 Niklův Blázníček

„Na tomto případě můžu doložit, že ani já své texty zcela nechápu, byl to záměr zase vytvořit jakési kotrmelce, které se týkají lidí podivínských a bláznivých a jsou to takové absurditky.“¹¹⁴

Niklův Blázníček, vydaný Meanderem roku 2009, je další krok směrem k poetice nesmyslu. Sbírká říkadel a slovních hříček o podivných a bláznivých lidech se vynořuje čtenáři z hlubin nonsensové poezie, texty jsou povětšinou nezávazným hraním se slovy. Kniha je určena všem, především tomu spontánnímu v nás.

Autorovým záměrem bylo vytvořit knihu, která bude vyvolávat smích. Přizpůsobil tomu i výtvarnou stránku díla, text ilustrují obrázky podivných lidí a věcí.

Kniha obsahuje celkem 164 krátkých básniček, někdy jsou to novodobé říkanky (v případě první ukázky), jindy zase připomínky lidové poezie.

Mluvka

Jeden starý děda

trpí samomluvou,

pokoj si s ní nedá,

furt musí mlít hubou!

Když s ním ale ty sám

chceš navázat hovor,

odejde mlít jinam,

nejspíš někam do hor...¹¹⁵

Babka

Měla babka

měla k snědku

¹¹⁴ 3 minuty s Petrem Niklem: Niklův Blázníček. 30.11.2009. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=vvJsKdUDtZ8>

¹¹⁵ NIKL, Petr. *Niklův Blázníček*. Praha: Meander, 2009, s. 71.

čtyři jabka
od dvou dědků.

Od dvou po dvou,
navíc hrušku,
od třetího
z těch dědoušků.¹¹⁶

4.3.7 Přeshádky

Motto knihy:

„Dám ti úkol vystopovat na poli králíka. Když mé přání splníš, dostaneš za odměnu 10 jeho bobků. To se ti sice může zdát směšné, jenomže považ, že právě díky bobkům jsi králíka vystopoval.“

Knihy *Přeshádky* tvoří trojici nonsensových sbírek poezie spolu se *Záhádkami* a *Lingvistickými pohádkami*. Vydalo ji nakladatelství Meander v roce 2010.

U všech třech sbírek lze pozorovat určité podobnosti ve hře s jazykem, ale i v grafických prvcích. V básních vystupují vymyšlení tvorové jako „Rypouš, Sakumprask a Sakumprum, Chrudoš, Vykřičníci! a Otazníci?“ Texty jsou velmi zábavné a hravé.

Otazníci?

Otazníci? To jsou šneci ve výskoku.

Nikdy je tak neuvidíš,

nikdy je tak nenachytáš...

Přesto si je neseš v oku!

Otazníci? Hadi, kteří létají.

Musíš na ně takto hledět,

musíš o nich stále vědět...

Vysvětlit se nedají!¹¹⁷

¹¹⁶ NIKL, Petr. *Niklův Blázníček*. Praha: Meander, 2009, s. 60.

¹¹⁷ NIKL, Petr. *Přeshádky*. Praha: Meander, 2010, nestránkováno.

Zábavné veršičky opět dokazují, že Niklova hra s jazykem nezná žádných mezí. Vprostředku knihy jsou, podobně jako v *Záhádkách*, umístěny rozstříhané stránky. Tentokrát může čtenář kromě textu obměňovat i části ilustrací. Může tak tvořit různá slovní spojení a spojit je s vizuálním vjemem. Na výběr jsou v listování slova jako „*Smutnil, Kvasoň, Bachroust, ale i prdelný, zobavý, libý, půlič, bludek.*“ Kombinace, která může spojením slov vzniknout, se bezesporu dá označit jako velmi vtipná a zajímavá.

4.3.8 Žlutí lvi

Žlutí lvi nás zavedou do snové říše Petra Nikla. Sen, který se stal inspirací pro příběh knihy, se Niklovi skutečně zdál. Rukopis vznikl již v roce 1986 v době studia na AVU, byl vydán až v roce 2011 v edici Modrý slon.

Knihy je graficky upravena podobně jako předešlé, s rozdílem, že ilustrace jsou tvořeny technikou linorytu. S motivy obsaženými v textu precizně ladí jak výtvarný doprovod, tak barva papíru. Ze žlutého tiskového podkladu jako by na čtenáře dopadala záře žlutých lvů.

V porovnání s Niklovou dosavadní tvorbou je tento titul výjimečný. Nad příběhem knihy se čtenář nebude smíchy popadat za břicho, ale v napětí se obávat o hlavního hrdinu. Děj je alegorickým vyprávěním.

Hlavním hrdinou příběhu je syn jednoho z lovců lvů, který se odmítne stát součástí jejich tradičního vraždění. Alegorie tkví v tematice volby svobodné cesty dítěte k dospělosti, jenž se dá aktualizovat i s ohledem na současnost. V dalších knihách se Petr Nikl již k vážným tématům nevrací.

„*Ozval se cinkot šavlí, a když udýchaní lovci odstoupili stranou, viděl jsem na zemi v jehličí lví hlavy a zdálo se mi, že se lížou svými jazyky. Nikde však nebylo kapky krve!*“¹¹⁸

¹¹⁸ NIKL, Petr. *Žlutí lvi*. Praha: Meander, 2011, nestránkováno.

4.3.9 Divňáci z Ňjújorku

Za svého působení v New Yorku se Petr Nikl stal lovcem lidí. Dva roky brázdil na koloběžce americkou čtvrť Manhattan s fotoaparátem v ruce. „*Fotil jsem za jízdy od boku, v parcích, na nárožích, v davu. Za úsměv, za dolar, někdy šlo o hubu.*“¹¹⁹ Všechny fotky „ulovených“ lidí pak překreslil do literárního díla *Divňáci z Ňjújorku*. Kniha vyšla v roce 2012 v nakladatelství Meander v rámci edice Modrý slon.

Na zářivě modré obálce knihy jsou vykresleny různé tvary, jsou to Niklovy návrhy špiček mrakodrapů, při jejichž kresbě se nechal inspirovat budovou Chrysleru v New Yorku.

„*New York je městem, které je pro všechny a které samo o sobě klokotá takovým tempem a je takovou frekvencí dění, že se stačí postavit za roh a jenom čumíte.*“¹²⁰

Hlavním motivem básní a zdrojem jazykové hry jsou typologie rozličných postav, se kterými se během svých cest Petr Nikl setkal. Nejen na ilustracích, ale i v textu chtěl zachytit jejich energii, barevnost a spontánnost.

Černočervená

*Obočí má červené,
černý piercing na rtech,
dívka, která přisedla,
zpomalila všem dech.
S obličejem naruby,
spřádá divné zasnuby,
černé na červeném.*

*Náušnice z rubínů,
oči uhlíkové,
vlasy temné jak mour,
a s nápisem LOVE
rumělkovou čepičku,*

¹¹⁹ NIKL, Petr. *Divňáci z Ňjújorku*. Praha: Meander, 2012, s. 94.

¹²⁰ Petr Nikl: *Divňáci z Ňjújorku*. Česká televize. Před půlnocí, 10.10.2012. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10095690193-pred-pulnoci/212411058371010>

*sametově hebkou,
a na prstech třešničku -
prsten s černou lebkou.*¹²¹

4.3.10 Foukací povídky

Libuše Niklová se in memoriam dočkala spoluautorství knihy *Foukací povídky*, které v roce 2013 vydalo nakladatelství Meander. Své vzpomínky na dětství s maminkou a jejími hračkami Petr Nikl převedl v krátké prozaické texty, které jsou ilustrovány fotografiemi hraček.

Autor přiznává, že tato kniha v sobě nese zvláštní napětí, jelikož povídky jsou spíše pro starší čtenáře, ale hračky byly určeny už pro děti od jednoho roku. Hlavními hrdiny knihy se stávají právě hračky. Příběhy jsou popsány různými literárními žánry, někdy jsou krátkým vyprávěním, jindy rozhovorem mezi dvěma hračkami.

Jak se z husy stal kocour

*V době, kdy plastické hmoty začaly nahrazovat dřevo, kůži, kov i sklo, pozoroval pajdající hejno hus u břehu rybníka někdo, kdo se zabýval potrubními spoji. Zaujaly ho jejich pružné bílé krky. Napadlo ho použít místo tuhých trubek varhánkovou hadici, umožňující jednoduše propojit dva různě vysoko položené otvory. Nazval ji husím krkem. O něco později nějaký kocour, asi černý s bílými fleky, z okolí Zlína, postával návrhářce hraček modelem a dost koketně se při tom křenil. (...)*¹²²

¹²¹ NIKL, Petr. *Divňáci z Ňjújorku*. Praha, Meander, 2012, s. 57.

¹²² NIKL, Petr. *Foukací povídky*. Praha: Meander, 2013, nestránkováno.

Petr Nikl, všeučilec s nadáním jak v oblasti tvorby literární, výtvarné, tak hudební a divadelní, byl představen. Seznámili jsme se s jeho mnohostrannou pracovní a zájmovou činností, která se neobejde bez smíchu, her a provokace lidské fantazie.

Petr Nikl zanechává v naší kultuře nesmazatelnou stopu. Svým dílem přispívá k tomu, aby v Čechách byla vydávána kvalitní knižní tvorba pro děti a mládež, ale i pro dospělé, svými rozličnými aktivitami pak podporuje tradici čtenářství. Za přínos dětskému čtenářství a jeho podporu byl v letošním roce nominován na prestižní Cenu Astrid Lindgrenové.

5 Závěr

Nakladatelství Meander je považováno za fenomén v oblasti současné literární produkce pro děti a mládež. Je nakladatelstvím, jež si uvědomuje své kulturní poslání a dokáže svojí produkci uzpůsobit tak, aby přispívala k rozvoji dětské i dospělé fantazie. Svojí literární produkcí se tak výrazně zaslouhuje o zvyšování kvality literatury pro děti a mládež. Jeho činnosti ale daleko přesahují hranice nakladatelského podnikání. Aktivně se podílí na podpoře čtenářství. Každoročním pořádáním festivalu „Děti, čtete?“ a pravidelným uskutečňováním „Literární kafárny“ pomáhá ke zvyšování motivace a zájmu dětských čtenářů o tak cenné médium, jako je kniha.

Nakladatelství Meander je součástí knižního trhu, proto bylo uvedeno v jeho kontextu. Současný knižní trh nabízející nespočet titulů od známých, či neznámých autorů malým soukromým nakladatelstvím příliš prostoru nedopřává. Musejí být něčím výjimečná, v případě Meanderu je to vydávání umělecky pojatých knih. Kvůli náročnosti, jež dnešní čtenář klade na dětský titul, nakladatelé nemohou opomíjet ani ekonomický faktor. K ulehčení podnikání lze získat finanční dotace buď z grantu Ministerstva kultury ČR, či od sponzorů. Dalším problémem, se kterým se nakladatelství musejí potýkat, je snižování zájmu o četbu literatury na úkor rozvoje ICT technologií. V současné době u nás působí několik institucí, které se věnují podpoře čtenářství prostřednictvím pořádání celostátních projektů, festivalů, veletrhů apod.

Jméno nakladatelství, činnost edic a také výběr autorského okruhu jsou faktory, které vypovídají o zaměření nakladatelství. Meander je charakteristický vydáváním širokého spektra literárních žánrů. Autorský okruh převážně tvoří jména známých spisovatelů, českých i zahraničních, kteří se primárně nezabývají produkcí pro děti a mládež. Výjimkou nejsou ale ani díla debutantů.

Známostí nakladatelství Meander je Petr Nikl. Jméno tohoto všestranně nadaného spisovatele, výtvarníka, ale i divadelníka a hudebníka, se ozývá z mnoha koutů české kultury. V nakladatelství Meander bylo dosud vydáno deset knih Petra Nikla, jimiž se prolíná poetika nonsensu. Pro svůj přínos v oblasti kvalitní literatury pro děti a mládež byl letošního roku nominován na Cenu Astrid Lindgrenové.

Resumé

Diplomová práce je věnována soukromému nakladatelství Meander, které je proslulé svojí produkcí uměleckých knih pro děti a mládež. Nakladatelství je institucí, která v sobě nese určité kulturní poslání, zároveň je ale ovlivňováno současným stavem knižního trhu. Nakladatelé působící v oblasti produkce literatury pro děti a mládež se potýkají s mnoha problémy, jež jsou spojeny se zvyšujícími se náklady na výrobu knihy, ale také poklesem čtenářských návyků. V Čechách existuje několik institucí, které se svými aktivitami pokouší navrátit dřívější sílu motivace k četbě a podporovat produkci kvalitní literatury pro děti a mládež. Nakladatelství Meander se každoročně aktivně angažuje v podpoře čtenářství prostřednictvím festivalu „Děti, čtete?“. Svojí produkcí kvalitní uměleckých knih pak přispívá ke zvelebování české knižní kultury. Ve spojitosti s Meanderem často zaznívá jméno Petra Nikla, spisovatele a výtvarníka, ale i divadelníka a hudebníka. Tento autor nonsensové poezie a prózy je výraznou tváří nakladatelství Meander.

Summary

My diploma thesis deals with the private Meander publishing house that focuses on books for children and young people written and illustrated by original authors and artists. On the one hand The Meander publishing house has a certain culture mission; on the other hand it is influenced by contemporary literature. The publishing houses targeted on production of the artistic books for children and youth deal with increasing operating costs and the lower engagement of children in reading and their motivation and behavior. There are several institutions in the Czech Republic trying to enforce joy of reading and to support high-quality children's publishing. The Meander publishing house is annually involved in encouraging children to read through the festival called “Děti, čtete?” (Children, do you read?). The Meander publishing house offers the quality outstanding books which resulted in increasing of the literacy level of the Czech Republic. The publishing house is connected with the name Petr Nikl, an author, artist, theater artist and musician. Nikl, who invents nonsense stories, belongs to important authors of the Meander publishing house.

Seznam použitých zdrojů

Primární literatura

MALÝ, Radek. *Poetický slovníček dětem v příkladech*. Praha: Meander, 2012.

NIKL, Petr. *Atlas SaltA*. Praha: Aulos, 2002.

NIKL, Petr. *Divňáci z Ňjújorku*. Praha: Meander, 2012.

NIKL, Petr. *Foukací povídky*. Praha: Meander, 2013.

NIKL, Petr. *Jělěňovití*. Praha: Meander, 2008.

NIKL, Petr. *Lingvistické pohádky*. Praha: Meander, 2006.

NIKL, Petr. *Niklův Blázníček*. Praha: Meander, 2009.

NIKL, Petr. *O Rybabě a mořské duši*. Praha: Meander, 2002.

NIKL, Petr. *O Rybitince*. Praha: Meander, 2001.

NIKL, Petr. *Přeshádky*. Praha: Meander, 2010.

NIKL, Petr. *Záhádky*. Praha: Meander, 2007.

NIKL, Petr. *Žlutí lvi*. Praha: Meander, 2011.

Sekundární literatura

BOHATCOVÁ, Mirjam. *Česká kniha v proměnách staletí*. Panorama, 1990.

ČENKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a jejich žánrové struktury*. Praha: Portál, 2006.

FÍŠER, B., NOVÁKOVÁ, K. *Dotování české knižní kultury státem*. Grand Biblio, 2010, roč. 4, č. 1-2.

HALADA, Jan. *Člověk a kniha: Úvod do nakladatelské specializace*. Praha: UK, 1993.

KOMENSKÝ, Jan Ámos. *Didaktika veliká*. Brno: Komenium, 1948.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Původce literárním dílem*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2002.

MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Dějiny české literatury I.: Starší česká literatura*. Praha: Československá akademie věd, 1959.

MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Dějiny české literatury III.: Literatura druhé poloviny devatenáctého století*. Praha: Československá akademie věd, 1961.

PECHÁČKOVÁ, Ivana. *Strasti a naděje vydavatelů dětské literatury v ČR*. Grand Biblio, 2010, roč. 4, č. 1-2.

PISTORIUS, Vladimír. *Jak se dělá kniha*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2011.

TOMAN, Jaroslav. *Trivialita a kýč v literatuře pro děti a mládež*. Brno: Cerm, 2004.

STRÁNSKÝ, Jiří. *Povídáčky pro Klárku*. Praha: Sedistra, 1996

ŠIMKOVÁ, Markéta. *Nově vznikající nakladatelství a dětská kniha*. In: Zlatý máj, 1991, roč. XXXV., č.5, s. 265-267.

URBANOVÁ, Svatava. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90.let XX.století*. Olomouc: Votobia, 2004.

VOPĚNKA, Martin. *Soumrak původní české dětské knihy?* Praha: Grand Biblio, 2010, roč. 4, č. 1-2.

Internetové články a reportáže

3 minuty s Petrem Niklem: Niklův Blázníček. 30.11.2009. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=vvJsKdUDtZ8>

3 minuty s Petrem Niklem: Divňáci z Ňjújorku. 10.5.2013. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=O91usC3VG0s>

3 minuty s Petrem Niklem: Foukací povídky. 10.2.2014. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=B74E0z5vL4A>

3 minuty s Petrem Niklem: Jěľěňovití. 26.5.2009. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=aEm4n75haGQ>

20 let Meanderu – v serpentýnách času s dobrou dětskou knihou. TV Kosmas, 29.3.2015. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=30_UxpcXTn4

Češi na Expo: říše plná hudby a fantazie. MF DNES, 25.3.2005. Dostupné z: <http://kultura.idnes.cz/cesi-na-expo-rise-plna-hudby-a-fantazie-dhc-/vytvarne-umeni.aspx?c=2005M071a10B>

DEJMALOVÁ, Kateřina. *Podivuhodné proměny Nilse Holgerssona*. A2, roč. 2005, č. 10. Dostupné z: <http://www.advojka.cz/archiv/2005/10/podivuhodne-promeny-nilse-holgerssona>

GABAL, Ivan, VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, Lenka. *Jak čtou české děti? Analýza výsledků sociologického výzkumu*. Dostupné z: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_cten_jak_ctou_ceske_deti.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_cten_jak_ctou_ceske_deti.pdf.

ČINÁTLOVÁ, Blanka. *Děti se v kavárně cítí dobře: S Ivanou Pecháčkovou o knihách, které vedou děti k umění*. A2, roč. 2014, č. 4. Dostupné z: <http://www.meander.cz/rozhovor-a2-42014>

Dejvickou Villu Pellé obsadili šváby Petra Nikla. Česká televize. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/288857-dejvickou-villu-pelle-obsadili-svabi-petra-nikla/>

Festivalové dny dětské knihy v Liberci. Dostupné z: <http://www.veletrhdetskeknihy.cz/festivalove-dny-detske-knihy-v-krajske-vedecke-knihovne-v-liberci/#more-211>

HORÁČKOVÁ, Alice. *Viola Fischerová: Vstoupila do světa pohádek*. MF DNES, 26.10.2015. Dostupné z: <http://www.meander.cz/authorswork/viola-fischerova-vstoupila-do-sveta-pohadek>

Knih mého srdce. Česká televize, 2009. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10214215895-kniha-meho-srdce/o-poradu/>

Kolektiv autorů z SČKN. *Zpráva o českém knižním trhu 2013/2014*. SČKN, 2014. Dostupné z: http://sckn.cz/content/zpravy/zprava_ckt_2014.pdf

KOPÁČ, Radim. *Kritika si všimla, že dětská kniha je ohrožený druh, říká Iva Pecháčková z nakladatelství Meander*. Portál české literatury, 3.1.2007. Dostupné z: <http://www.meander.cz/authorswork/rozhovor-s-radimem-kopacem>

KOPÁČ, Radim. *Petr Nikl: Opustit rozum, vzdát se stereotypů*. Týdeník Rozhlas, 3.3.2009. Dostupné z: <http://www.meander.cz/authorswork/petr-nikl-opustit-rozum-vzdat-se-stereotypu>

Liberatura s nakladatelstvím Meander. ČRo Radio Wave, 14.9.2010. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiowave/liberatura/_zprava/liberatura-s-nakladatelstvim-meander-783287

MYŠKOVÁ, Ivana. *Na Václava Havla a jeho Pižduchy vzpomíná Iva Pecháčková*. Mozaika: ČRo Vltava, 22.12.2011. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/mozaika/literatura/_zprava/na-vaclava-havla-a-jeho-pizduchy-vzpomina-iva-pechackova--993518

MYŠKOVÁ, Ivana. *Iva Pecháčková, festival Děti, čtete?*. ČRo Vltava, 1.6.2010. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/mozaika/hoste/_zprava/iva-pechackova-festival-deti-ctete--740695

NEZBEDA, Ondřej. *Sen je stejná skutečnost*. Instinkt, č. 44, 2.11.2006. Dostupné z: <http://www.meander.cz/authorswork/lucie-lomova-sen-je-stejna-skutecnost>

PAVLŮ, Veronika. *O knížkách s Ivanou Pecháčkovou*. Babyka, 15.9.2005. Dostupné z: <http://www.meander.cz/authorswork/o-knizkach-s-ivanou-pechackovou>

Petr Nikl: Divňáci z Njújorku. Česká televize. Před půlnocí. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10095690193-pred-pulnoci/212411058371010>

Petr Nikl: Meze interaktivity. Interview ČT24, 4.8.2009. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10095426857-interview-ct24/209411058040804/dalsi-casti/280>

Petr Nikl byl nominován na Cenu Astrid Lidgrenové. Dostupné z: <http://www.ibby.cz/index.php/ceny-a-ocenni-ibby/111-petr-nikl-byl-nominovan-na-cenu-astrid-lidgrenove-2015>

Petr Nikl láká do hudební kunstkamery v Arše. Aktuálně.cz, 3.3.2014. Dostupné z: <http://magazin.aktualne.cz/kultura/hudba/petr-nikl-laka-do-hudebni-kunstkamery-v-arse/r~a5b29fbca2be11e3bc870025900fea04/>

POLÁKOVÁ, Soňa. *Jak čtou české děti?* Dostupné z: <http://kzv.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=171&idr=1&idci=1>

PRÁZOVÁ, Irena. *Výzkum dětského českého čtenářství 2013. Duha* [online]. 2014, roč. 28, č. 1 [cit. 2015-07-08]. Dostupný z WWW: <<http://duha.mzk.cz/clanky/vyzkum-detskeho-ceskeho-ctenarstvi-2013>>. ISSN 1804-4255.

PROVAZNÍK, Jaroslav. *Literatura pro české děti v posledním desetiletí*. Duha: 2002. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/10179/literatura-pro-ceske-deti>

RICHTER, Vít. *České děti jako čtenáři v roce 2013*. Praha: NK ČR, 2014. Dostupné z: http://ipk.nkp.cz/docs/cteni-2013/NKCR_Deti_Tisk_2014.pdf

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a čtení v ČR*. Praha: NK ČR, 2013. Dostupné z: http://ipk.nkp.cz/docs/cteni-2013/Cteni_Vyzkum_2013.pdf

UHRINOVÁ, Mária. *Hravost jako přístup k životu*. 5.4.2012. Dostupné z: <http://www.meander.cz/authorswork/petr-nikl-hravost-jako-pristup-k-zivotu>

Veselé plastové hračky výtvarnice Libuše Niklové se chystají dobýt Paříž. iDNES, 26.5.2011. Dostupné z: http://bydleni.idnes.cz/nafukovaci-hracky-0m8-/architektura.aspx?c=A110526_155205_architektura_web

VRABCOVÁ, Markéta. *Petr Nikl: Největší radost má člověk, když něco nového vzniká*. Naše rodina, 10/2007. Dostupné z: www.meander.cz

ZDRAŽILOVÁ, Nikoleta. Aldous Huxley napsal pro děti Vrány z Hruškovic. První čtení, 14.9.2014. Dostupné z: <http://www.citarny.cz/index.php/nove-knihy/knihy-pro-deti/prvni-cteni/195-aldous-huxley-napsal-pro-dti-vrany-z-hrukovic>

ZEMANOVÁ, Klára. *Metody rozvoje dětského čtenářství v ČR*. Dostupné z: <http://www.inflow.cz/spoluprace-na-poli-podpory-detskeho-ctenarstvi-v-cr>

ŽANTOVSKÁ, Kristina. *Planeta snivců se začala osidlovat*. Divadelní noviny. Dostupné z: <http://host.divadlo.cz/noviny/archiv/cislo6/strana2.html>

Webové stránky

Celé Česko čte dětem. Dostupné z: <http://celeceskoctedetem.cz/>

Citáty Carla Goldoniho. Dostupné z: <http://cituuj.cz/Citaty/autor-113.aspx>

Citáty Lucia Annaea Senecy. Dostupné z: <http://azccitaty.cz/lucius-annaeus-seneca/28366/>

Čítárny.cz. O projektu. Dostupné z: <http://www.citarny.cz/index.php/o-projektu>

Listování. O projektu. Dostupné z: <http://www.listovani.cz/clanky-listovani/co-je-to-listovani.html>

Magnesia Litera. Dostupné z: <http://www.magnesia-litera.cz>

Nakladatelství Meander. Dostupné z: www.meander.cz

Národní knihovna: Produkce nakladatelství Meander. Dostupné z:

http://aleph.nkp.cz/F/VQ6E8E9KVTR8PNSJUCBRX8LGN4KC6GM9FADNAEXLGC1S_VGNVFP-04653?func=find-

[b&find_code=WPB&x=52&y=7&request=meander&filter_code_1=WTP&filter_request_1=&filter_code_2=WLN&adjacent=N](http://aleph.nkp.cz/F/VQ6E8E9KVTR8PNSJUCBRX8LGN4KC6GM9FADNAEXLGC1S_VGNVFP-04653?func=find-b&find_code=WPB&x=52&y=7&request=meander&filter_code_1=WTP&filter_request_1=&filter_code_2=WLN&adjacent=N)

Nejkrásnější česká kniha roku. Dostupné z:

<http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/o-nckr/>

Nejlepší knihy dětem. Dostupné z: <http://www.nejlepsiknihydetem.cz/>

Noc s Andersenem. Dostupné z: <http://www.nocsandersenem.cz/>

Orbis Pictus PLAY. Dostupné z: <http://www.orbis-pictus.com/o-projektu-orbis-pictus-play-p13.html>

Petr Nikl. Dostupné z: http://www.tvrdohlavi.cz/petr_nikl.html

Petr Nikl. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/ru/autori-r/nikl-petr/>

Rosteme s knihou. O kampani. Dostupné z: <http://www.rostemesknihou.cz/cz/o-kampani/aktivity-kampane/>

Rosteme s knihou. Webová stránka Rostík. Dostupné z: <http://www.rostik.cz/cz/home/>

Statut Zlaté stuhy. Dostupné z: <http://www.ibby.cz/index.php/statut-zlate-stuhy>

Svaz českých knihkupců a nakladatelů. Dostupné z: <http://sckn.cz/>

Už jsem čtenář. Dostupné z: <http://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/akce-skip/projekt-uz-jsem-ctenar-knizka-pro-prvnacka/projekt-uz-jsem-ctenar-knizka-pro-prvnacka-2014>